

længere noget at gøre i Engelholm, efter at Skaane var i fremmed Eje, afstaaet til Karl Gustav ved den sørgelige Roskildefred. Alt var tabt. Saa maatte Svend Povlsen, hvor nødigt han end vilde, med sine Dragoner sige Farvel til det kære Skaane og drage over til Sjælland.

Svend Povlsen under Krigen i Sjælland.

Den første Hilsen, som Svend Povlsen efter Ankomsten til Sjælland modtog fra sin Herre og Konge, og som kom til ham gennem et Kongebrev til Rigens Hofmester Jokum Gersdorf, bærer Spor af at være sendt bort under en nedtrykt og vemodsfuld Sindsstemning; men at det forholder sig saaledes, er ej heller til at undres over, naar det ses, at Kong Frederik III hin Dag, da han skrev dette Brev, skulde have sin mægtige Fjende, Landets Overvinder Karl Gustav hos sig som Gæst paa Frederiksborg Slot, og naar nu ret straks denne stolte Sejrrherre, med hvem Kongen nys havde maattet slutte den tunge og bitre Fred til Roskilde, vilde komme til at sidde smilende og brammende her ved den overvundne Herskers Taffel, da maatte vel den slagne Herre nok have Grund til at føle sig baade sørgmodig og forknytt til Mode og til i Stilhed at sukke baade paa sine egne som paa sit kære, underkuede Riges Vegne. Under disse nedtrykkende Forhold er det, at Kongen skriver til Righshofmesteren¹⁾:

¹⁾ Sjæl. Tegn. 3 Marts 1658.

Friderich 3^{tius}.

Wor sønderlige Gunst tilførn. Efter som wij komme i forfaring, at Svend Povelsens Dragoner schal vere her ofver kommen til wort Land Sielland, da erachter wij best udj disse Tider, da Landet er udplyndret, at de ataches. Thi hafuer I med bemelte Svend Povlsen at handle, at han lader dennem gaa fra hver andre, saa enhver fand søge Tieneste her i Landet, som de best fand. Hvad bemelte Svend Povelsen er angaaende, fand I hannem om Dores Kongelige Naade for gjorde Tieneste forsichre, naar nogen Leylighed der til giffes, eller hand der om anholder. Dermed etc.

Friderichsborg, dend 3 Martij Anno 1658.

Der var ingen Brug for dem mere, hverken for Svend Povlsen eller hans Dragoner, nu havde de aftjent og kunde gaa, hvorhen de ønskede, for selv at søge Tjeneste og Erhverv i det udplyndrede og øde Land. Det kunde synes at være en daarlig Tak, der kom de kække Dragoner til Del, men de have dog næppe følt Behandlingen at være saa haard og hjertløs, som den nu tager sig ud for vore Øjne. De turde vente paa og levede sikkert i det Haab, at der snart blev noget for dem igen at gøre som Svend Povlsens Dragoner; ret langt bort vilde de i alt Fald ikke drage, og allermindst tænkte de paa at vende tilbage til Hjemmene i Halland eller Skaane, der til hverken turde eller vilde de stile, thi der vare de visse paa snart at komme til at føle Svenskens Aag. De bleve altsaa, og længere vare de ikke borte, end at da der snart paa ny blev kaldt paa dem, saa kunde hver Mand straks give Møde.

Overalt i Landet herskede den dybeste Sorg. Og ikke mindst smertede det, da General Trampe ved

Kjøgebro maatte afgive de 2000 Ryttere, som Fjenden ved Fredsslutningen havde betinget sig overleverede, og saa meget mere ondt maatte det gøre, da man tankeløst — «ligesom for at spytte paa sig selv» — havde valgt indfødte danske Folk og ikke hvervede Tropper til Overlevering.

Men hvorfor havde Krigslykken vendt Danmark Ryggen? Det stammede hovedsagelig fra det rare, gamle Søskendepar: Stædighed og Ligegladhed! Et Par, der vel ere saa nogenlunde Modsætninger, men som dog alligevel kunne gaa Haand i Haand for at volde Fortræd. Man *vilde* kæmpe i Øster, og medens alle Blikke toge den Retning, og hver Tanke gik ad Skaane og Halland til, slog «Nordens Lynild», Karl Gustav, ned fra den stik modsatte Side, fra Vester. Saa blev der vel i Efteraaret 1657 baade tænkt og talt en hel Del om Foranstaltninger, der skulde sættes i Værk, for at sikre Sjælland mod et fjendtligt Indfald; noget blev der gjort, men det gik langsomt med Udførelsen, andet blev helt skrevet i Glemmebogen, og i det hele skortede det næsten overalt baade paa Lyst og Vilje. *Kristoffer Hyas* skulde ligge med Ridderskabets Rostjeneste samt Præsterytterne og Sognerytterne i Kjøge og Storeheddinge¹⁾. Og den bekendte *Kaj Lykke* fik 27 November Befaling til med sit Regiment, det saakaldte «Kongens Livregiment», at staa i Vordingborg og Præstø for nøje at paase, at disse Byer bleve vel forvarede mod al fjendtlig Indfald og Landgang. Paa hver to Mil skulde han udsætte Ordinansryttere, for at der kunde

¹⁾ R. Nyerup: Efterretn. om Fr. III. 49.

være Bud og Kundskab mellem ham og de nærmest liggende Officerer, saa han i det Tilfælde, at et fjendtligt Indfald skete, kunde kaldes til Hjælp paa de Steder, hvor der trængtes til hans Bistand. Han skulde sørge for god Orden og streng Lydighed i sit Regiment og maatte ikke lægge for store Byrder paa Undersaatterne med Hensyn til Strandvagten, saa kun de maatte benyttes dertil, som vare dygtige eller brugbare til Tjenesten¹⁾. Den 4 December paalægger Kongen Lave Bæk at sørge for, at Kaj Lykke med hele Livregimentet kommer til at ligge i Vordingborg og Præstø, «formedelst de farlige Poster, der samme Steds findes». Men trods disse gentagne Paabud maa Kongen atter den 10 December skikke en ny Ordre til Kaj Lykke, og Majestæten ser sig endogsaa foranlediget til nu at slaa over i en strengere Tone og skrive: «Uagtet det for nogen Tid siden er befalet, at du med dit Regiment skulde marschere til de forordnede Poster ved Vordingborg og andensteds, og der endnu ikkun eet Kompagni deraf skal være tilkommet, haver du straks og uden al Forsømmelse dermed til dine Poster efter forrige Ordre at forføje og dem saaledes i Agt tage, som du agter at forsvare, om nogen Ulejlighed for dets Udeblivelse kunde foraarsages»²⁾.

Den 29 November 1657 fik Borgemester og Raad i Korsør, Præstø, Vordingborg, Kjøge og Storeheddinge en kongelig Befaling³⁾, lydende paa, at de i hver af

¹⁾ Chr. Bruun: Kaj Lykke, 28—31.

²⁾ R. Nyerup: Efterretn. om Fr. III, 51.

³⁾ s. St. 51.

disse Byer skulde forskaffe Proviantmesteren i Sjælland *Nicolaus Bennich* en bekvem Plads paa Raadhuset eller i et andet Hus til Provianten, som Bønderne skulde yde og føre dertil. Og den følgende Dag giver Kongen Ordre til Tøjmesteren *Peter Kalthof* om straks at skikke 200 Pund Krudt og 6 Lispund Bly til Vordingborg og lige saa meget til hver af de tre Byer: Kjøge, Præstø og Korsør. Men trods alle disse Paabud blev kun ganske lidt udført. Bønderne vilde ikke køre. Efter en kongelig Ordre af 3 December 1657¹⁾ viser det sig, at det især var Bønderne i Ringsted og Flakkebjærg Herreder samt i Gisselsfeld Birk, der viste sig stridige og vægrede sig baade ved at gøre Strandvagt som ogsaa ved at være med til Skansegravning. Men heller ikke i Baarse Herred vare de villige: Af Tingbogen fra 1655—57 fremgaar det, at Bønderne der i Herredet vægre sig ved at gøre Bavnetjeneste. Og Kaptajnen over Bønderkarlene, Bent Ebbesen i Brøderup, maa lade flere Karle tiltale ved Herredstinget for deres Opsætsighed og Vold. Rasmus Hugger i Dyrlov, der var udskrevet til Soldat, vilde saaledes ikke tage imod Kongens Gevær, da Lægdsmanden bragte ham det; men paa Tinget tager han dog imod Vaabnene, nemlig en Musket og en Kaarde med Bandeler, og han forpligter sig nu der til under Tro og Æres Fortabelse at tjene for en Soldat, hvor Kongen kalder, og ej at undvige fra Kompagniet. Under 24 November klager samme Kaptajn over en Karl, Hans Hjon, fra Engelstrup, der havde overfaldet Kaptajnen, da denne paa sin Tingrejse fra

¹⁾ R. Nyerup: Efterretn. om Fr. III, 51.

Fakse kom udi det Krat, der er ved Ledet mellem Jyderup og Hylledø. To Mænd synede Bent Ebbesen paa Tinget og befandt, at han havde to blaa Slag under det venstre Øje og to Huller. Ikke bedre var det gaaet en anden Kaptajn der i Herredet, Kristian Buk i Sageby; han havde ligeledes maattet lade flere Karle tiltale; deriblandt Hans Stolt og Søren Lemand, som havde vist Opsætsighed og overfaldet Kaptajnen med ærerørige Skældsord. Men paa Tinget bade de begge om Naade og ikke om Retten.

Lensskriveren paa Vordingborg Slot Søren Klemmensen sender 8 December følgende Brev til Herredsfogden i Baarse: «Kære Jakob Hansen, gode Ven! Advar alle Tingløberne i Eders Herred, at de tilsige Bønderne til ufejlbarligen inden Søndag at betale deres Skatter her paa Skriverstuen, hvis de ikke derfor ville tiltales og straffes». Men det hjalp ikke, der kom ingen Skat, Bønderne manes atter og atter, det hjalp lige saa lidt, og kort Tid der efter kunde de — efter Svenskernes Plyndringer — intet betale, havde de ogsaa illet.

Da Faren nærmede sig, bleve alle Karle, der havde tjent som Soldat i Lægderne, indkaldte til Kjøbenhavn; men de vilde heller ikke møde frem. Endnu den 11 Maj 1658 finder Ridefoged Niels Eriksen paa Vordingborg Slot sig nødsaget til paa sin Herres, Lensmanden Frederik Redts, Vegne, at lade tillyse ved Herredstinget, «at alle Bøndersoldater paa Vordingborg Len, som ikke vare i Kjøbenhavn med de andre, straks og uden nogen Forsømmelse have at forføje dennom til

Kjøbenhavn, saafremt de ikke ville paagribes og af deres Officerer straffes».

Kaj Lykke, der endelig var naaet frem paa sin Post, fik 15 December Befaling til at skulle holde Ordiansryttere baade i Kjøge Kro, Kjøbenhavn og Ringsted, saa der hurtigt kunde bringes Bud frem og tilbage mellem de forskellige Poster. Men han kom ikke til at udrette noget der paa sin farlige Plads, thi den 1 Februar 1658 blev han kaldt til Kjøbenhavn med hele Livregimentet med Undtagelse af en Officer, der med 50 Dragoner skulde holde Forvagt i Vordingborg og stadig sørge for at vedligeholde Forbindelsen med Kjøbenhavn ved at sætte Ordinansryttere for hver tre Mil. Kom Fjenden, skulde Dragonerne hurtigst trække sig tilbage¹⁾.

En Tanke, der, hvis den var bragt i Udførelse, sikkerlig vilde have bragt velsignelsesrige Følger med sig, dæmrede frem, men den kom baade for silde og tillige dødfødt til Verden. Det var 2den Juledag, at *Oluf Brokkenhus*, Befalingsmanden paa Svenstrup, fik Ordre²⁾ til, saa snart Foraaret kom, og man kunde komme i Jorden, da at danne Befæstninger paa den halvmaanedannede Knudshoveds Odde samt Brystværn om Vordingborg og Præstø; men Foraaret kom og gik, uden at den enøjede *Oluf Brokkenhus*, der var en god Selskabsbroder og gift med Korfits Ulfelds Søster, havde bragt noget som helst i Stand. — Under slige Forhold er det ikke saa underligt, at Spotteren igen giver sig til at synges:

¹⁾ O. Nielsen: Kjøbh. Diplomat. V, 419.

²⁾ R. Nyerup: Fr. III, 52.

«Ak, Danmarkis Rige! Hvad maa du nu klage
over din Anfører udi disse Dage.
Den Spot saasom du i mange Aars Tid,
stor Haanhed — vel stor — af alle havd' lid,
kunde du saa vel udi disse Dage
med Ære nedlagt uden stor Umage,
Gud gav dig god Tid og Lykken i Hænde,
gode Midler vakte han op med Behænde.

Dit Forsæt var vel, dit Anslag var godt,
du kunde bedst dæmpet den forrige Spot,
du havde Landsknægte til Fod og til Hest,
i tusinde Hobe, udaf de bedst'.

Men ser nu, hvor underlig dette tilgaar,
du maa det klage, mens al Verden staar.
Din Spot den var stor, den større vil blive —
Dog, give det Gud, jeg her maatte lyve.

Ser mig, hvor falsk'lig mod dit Land
omgaaes den danske Adelsmand:
Han er din Konge, ja, Riget en Falk —
Saa straf ham Gud, den arrige Skalk.»

Spot og Skade vilde følges ad, hvis Svenskerne kom. Og de kom. I Daggryningen til den 30 Januar 1658 drog Karl Gustav fra Strandbredden neden under Skamlingsbanken ud paa sin mærkelige Heltevandring, og med utænkeligt Held gik den sælsomme Fart fremad over den gyngende Isbro til Fyn. Karl Gustav kastede sig i en Slæde med en Smule Halm i og udbrød leende: «Det er min Triumfvogn». Den 4 Februar sad han i Dalum Kloster og nød sin Aftensmad, da hans snilde Raadgiver og kække Vejviser *Dahlberg* traadte ind og meldte, at Vejen over Isen til Lolland var farbar; han kom selv lige derovrefter med 80 Ryttere.

«Nu, Bro'er Frederik, nu skulle vi tales ved paa godt Svensk!» udbød Kongen¹⁾. Allerede 9 Februar var han i *Vaalse* paa Falster²⁾.

Her fra lod han først det smaalandiske Regiment og nogle Dragoner gaa over Isen og sætte Post paa den anden Side i Vordingborg Slot. Fjenderne fandt ikke den ringeste Modstand — kun de danske Hunde gøede ad dem. Var der da slet ingen, der tænkte paa at gøre Modstand? Jo, een Mand fandtes, der vilde, at man burde møde Svensken paa Halvvejen. Den ærlige og oprigtige Rustmester *Jakob Norman* fortæller om sit eget Liv og Levnet: «Der Fjenden var indfalden i Fyn, gav jeg an hos Kongens Admiral, at man skulde samle Folket, at gaa Fjenden i Møde med, hvor han vilde gaa over Isen. Da blev der svaret mig, at «man skulde fortøve ham her i Kjøbenhavn». Da sagde jeg: «Dersom I ikke gøre det, som jeg sagde, saa tager han vore egne Folk i Landet og slaar os med, saavel som og forhindrer al Tilførsel af Landet»³⁾. *Jakob Norman* havde altsaa den gode Vilje, men han stod som den enlige Svale, og fik kun et trøstesløst Svar. Mærkeligt nok, at det selv samme Svar: «at fortøve Fjenden i Kjøbenhavn» — er givet paa ny i Begyndelsen af vort Aarhundrede; og da bragte det lige saa sørgelige Følger med sig, som første Gang.

Den 11 Februar, der var en Mandag, gik Karl Gustav selv over til Sjælland. De danske Udsendinge *Rigshofmesteren Jokum Gersdorf* og Rigsraad *Kristen Skel*,

¹⁾ R. Nyerup: Fr. III, 48.

²⁾ Joh. Grundtvig: Medl. fra Rentek. Ark. 1871, 126.

³⁾ R. Nyerup: Fr. III, 48.

ledsagede af den engelske Gesandt Hr. *Filip Meadowe* som Fredsmægler, der vare skikkede den svenske Konge i Møde for at indlede Underhandlinger og tinge om Fred, traf ham lidt uden for Vordingborg. I en Slæde, omgivet af finske Ryttere, kom Heltekongen agende frem, og her, ude paa den vildene Mark, midt imellem Snedriverne, tog han imod Udsendingene. Det varslede intet godt, dette Mandagsmøde paa den aabne Mark, og det var kun et saare kort Foretræde, Fjendekongen gav, et Møde uden noget som helst Udbytte. Snart ilede Karl Gustav af Sted, det gik hurtigt fremad: den 12 Februar var han i Fakse, den 15 i Kjøge og den 17 i Thorslundemagle (Høje Taastrup)¹⁾. De danske Sendebud fulgte efter, og Underhandlingerne fortsattes i Kjøge og i Taastrup, for endelig at finde deres Afslutning paa sidstnævnte Sted den 18 Februar. Det var forfærdeligt haarde Vilkaar, der bleve stillede for Danmark, med Afstaaelse af Landskaber og Folk, Udlivering af Ryttere og Fodfolk, og med Paabud, ikke alene om Tilgivelse over for, men endog med Paalæg om Belønning til Danmarks værste Fjender Korfits og Ebbe Ulfeld, samt Hertugen af Gottorp; men det gik her som altid, Frænde er Frænde værst; og det var Landets egen Søn, Forræderen Korfits Ulfeld, der for Svenskerkongen med gottende Hævnlyst sad og dikterede de ublu Vilkaar. Den 26 Februar sluttedes Freden i Roskilde. Men da Rigshofmesteren *Jokum Gersdorf* skulde underskrive den strenge Fred, sukkede han og hviskede: Gid jeg ikke havde lært at skrive! *Kristen*

¹⁾ Grundtvig: Medl. fra Rentek. Ark. 1871, 126.

Skel derimod, «Manden», som han kaldte sig selv, og som han kaldtes af andre med — han tav; men han græmmede sig til Døde.

Svenskens Fart gennem Sydsjælland havde været kortvarig; men Baarse Herreds Tingbog fra 1657—60 bærer dog Vidne om, at «Overløbet» havde været længe nok til at kunne sætte sørgelige Spor efter sig. De Byer, hvor igennem Fjendens Vej faldt, vare fuldstændig udplyndrede. Der bliver saaledes vidnet paa Tinge (3 August 1658), at Bymændene i Skovhuse, Egesborg, Rødstofte og Lækkende Byer, samt i en Del af Udby, Allerslev og Skibbinge Sogne ere «ganske udplyndrede af Fjenden paa deres Korn, Kobber, Tin, Klæder, indehavende Gods, Heste og Hopper; saa de ej havde kunnet forblive ved Gaardene, ej heller kunnet tilsaa Halvdelen af deres Jorder dette Aar, havde ikke deres gunstige Lensmand dennom med Korn forstrakt og Bæster til at drive Jorden med». Selv samme Klage lyder fra Totterupholms Bønder i Sjolte, fra Frederik Ejlersen i Kongsted Borup, der ved Fjendens Overløb var Forpagter paa Bækkeskov, men som maatte flygte derfra, da de vilde Skarer i Bund og Grund ødelagde Gaarden, — Klagerne gentages af Erik Kromand nede fra Fru Vibekes Kro ved Præstø Bugt, som fra Tryggevælde Bønder oppe i Stavnstrup og «Hemmingstrup» Byer; og fra hvert Sted føres der Vidne om deres Ruin og Ødelæggelse af Fjenden. (B. H. Tb.¹) 6 Juli 1658). I Teglstrup By laa den første Nat, efter at Svensken var indkommen fra

¹) B. H. Tb. — Tb., eller blot Anførelse af Datoen — bruges her, og fremdeles, som Henviisning til *Baarse Herreds Tingbog* fra paagældende Tid.

Falster, over 800 Mand, der plyndrede Byen og hos Kirkeværgen Hans Pedersen toge ikke alene hans eget, men ogsaa Kirkens Landgilde og Tiende, som han havde i Opbevaring. (B. H. Tb. 16 Oktober 1660).

En anden Del af den svenske Armé laa samme Nat i Allerslev og rumsterede dygtigt der; især gik det ud over Degnestavnen, hvor Povl Degn «blev udplyndret paa Korn og Foder, baade paa Loft og i Lade, og ellers al hans havende Formue, saa han blev ganske ødelagt og intet beholdt i nogen Maade». (6 November 1660).

Ægtrejsere baade hid og did havde Bønderne maattet køre i Mængde. Aage Simonsen i Brøderup stævner (13 Juli 1658) Peder Odder i Smidstrup til at betale «en Rejse, han gjorde for ham over ad Falster med de Svenske»; men Peder Odder møder paa Tinge og siger, at Aage skilte hannem ved en lang Vadmelskjol, saa god som 11 Mark; naar han skaffer ham den, vil han betale. Baade den gamle Skovrider Jakob Finke i Broskov og tillige den unge, Svingersønnen Mikkell Skovrider, klage ynkeligt over, at *Vildtet* i Skovene er ødelagt af Fjenden. Nede ved Lækkingegaard traf Mikkell paa nogle Svenskere, der kom kørende i Slæde, og som havde hos sig en Adelhjort paa ti Ender. De havde taget den i Raavænget, det var han sikker paa; thi der var ikke Mage til den viden om, saa han havde let ved at kende den. Og nu var det kommet i Gang med Vildttyveriet af Landets egne Børn med. Den 13 Juli lader han paa Tinge oplyse en Vogn, som han fandt i Mærn Ris med to Raadyr paa, og Hammel og Sele og Madpose. Men han var ganske vis paa, at der nok ikke fandtes nogen, som vilde kende sig ved det Køretøj.

Helt slemt havde det været med *Hestene*. Svenskerne havde for Fode væk taget baade Heste og Vogne, kørt eller redet saa langt og saa længe dermed, som de fandt for godt, og derpaa solgt det røvede Gods. Men nu, da «den korte Fred» eller «den liden Fred», som de siden hen kaldte den stakkede Fredstid — var naaet, saa kom de oprindelige Ejermænd og kendtes ved deres Heste igen. Oluf Smed i Skuderup kommer saaledes i Følge med en af sine Bymænd i Juni Maaned til Hr. Niels Pedersen, Kapellan i Baarse, vedkender sig der en brunstjernet Gilding og lægger en Fjeder paa den. Hr. Niels vedstaar ogsaa straks at have købt Hesten af Svenskerne og givet 8 Dlr. for den; hvorefter han har ladet afskære et Stykke af dens venstre Øre, for at det kunde blive lige med det højre. Men siden vil Kapellanen gøre gældende, at Hesten tilhører en Borger i Præstø, for hvem han har den paa Græs, og uden hvis Minde han ikke tør udlevere den til nogen. Oluf Smed kan dog faa Hesten, naar han betaler 8 Sldr. Det tegner til, at Sagen skal trække i Langdrag, maaske indskydes for Provsteretten; men saa forliges Parterne pludselig saaledes, at Oluf Smed faar sin Hest, og Hr. Niels mister sine Penge. (B. H. Tb. 8 Juni 1658 osv.).

Niels Hansen i Øster Kippinge i Falster kom over hos Hans Madsen i Ugledige og fandt sin sortstjernede Gilding, der blev ham frarøvet i Svenskertiden og solgt af Rytterne her i Ugledige. Niels Hansen «tilhællede» sig Gildingens med tre «Hællings-Mænd», som lagde deres Hænder paa Hesten og svore ved Helgens Ed,

at det er Guds og Niels Hansens opfødte Kvægshovede. (22 Juni 1658).

Diderik Pedersen i Endegaarde gik nogen Tid efter Paaske ind til Præstø for at købe sig noget Salt; saa kaldte Oluf Degn paa ham, og han gik med ind, hvor han kom til at handle med Rytterne om en «soeligbrun» Hest. Det viser sig siden hen, at Svenskerne havde taget samme Hest tillige med et »bærbrunt» Øg fra Lars Jensen i Roholte. (29 Juni 1658).

Hemming Aages Søn i Baarse, Anders, gik en Dag ned til Peder Pedersens i Egebjerg, kom ind i Gaarden i sin graa Kjøl og spurgte, om de ikke havde set en broget Hest. Folkene svarede, at der var ingen broget Hest der i Gaarden. Saa tog Anders alligevel en brunblisset Hest ud af Stalden og red hjem paa, idet han sagde, at det var hans Faders; Svenskerne havde taget den. Men Peder i Egebjerg fører Vidne for, at Hesten er hans og brændt paa tvende Steder med hans Horsebrænde. (17 Juli 1658).

Da Esben Brand i Taageskov tillige med sin Hustru en Lørdag i Slutningen af Juni kørte hjemad fra Næstved, bleve de overfaldne ved Holme Led af en dem ukendt Mand, der blev ved at raabe paa, at Køretøjet var hans, Svenskerne havde taget det fra ham, og i det samme slog han løs med en Vognkæp og ramte Esbens Kvinde over Hænderne; hun sad med tre Lerkar, dem tabte hun, saa de gik i Stykker. Esben selv fik mange Slag baade over Aksel og Skulder, Arme og Ben; men han slap dog fra den gale Mand og kom hjem. (B. H. Tb. 13 Juli 1658). Peder Engelsen i Rønnede beklager sig og lader Søndagen den 24 Marts lyse til Bands

første Gang i Vester Egede Kirke over nogle slemme Tyve, som i den Uge, da Rytterne laa der i Byen, bortstjal en «Færdings-Vogn» fra hannem, som han havde sat i Bagmosen, og de derfra havde bortkørt paa en Slæde. Søndagen derefter lader Jens Kjøge, ligeledes fra Rønnede, i Kirken lyse til Bands for en Kobbergryde, som blev stjaalen fra hannem i den Tid, Krigsfolket var i deres By. (Vester Egede Kirkebog 1658).

Karlene vare flygtede bort, da Svensken kom, og de blive nu under den liden Fred efterlyste i Hobetal. Det er dog ikke alle, om hvem det hedder sig, at de ere rømte af Skræk for Fjenden, tværtimod hører man, at af de tvende Brødre, Gaardmandssønnerne Lars og Rasmus Pedersen af Everdrup, var den første rømt til Tyskland, men den anden «tog hen med Svensken».

Under Gennemfarten og lige efter Overløbet herskede der idel Forvirring: Kirkegangen ophørte, og fra 3 Februar til 11 Maj var der *Tingstille*. Der var i al den Tid kun varslet til Møde een eneste Dag ved Baarse Herredsting, og da var der oven i Købet slet intet at forhandle.. At alt laa stille hen ved dette Ting, havde dog tillige en anden Grund: Fjenderne vare nemlig en Dag trængte ind hos den gamle, hæderlige og afholdte Herredsfoged *Jakob Hansen* i Baarse, de havde truet og mishandlet ham, ja, til sidst ihjelsloge de endog den gamle, værgeløse Mand der i hans egen Gaard, hvor han i 18 Aar, som Egnens Dommer og Haandhæver af Ret og Orden, havde vundet udelst Agtelse og Tillid. (B. H. Tb. 11 Maj 1658).

Nogle Dage efter, at Jakob Hansen var jordet, kom Fjenden igen til Baarse og plyndrede endnu værre

end før i Fogedgaarden, saa den sørgende Enke, Lisabet Mogensdatter¹⁾, «maatte med Børn og Folk undvige Gaard og Gods, hvor hen hun kunde sig hytte». Hun tyede da ned til sin Broder Ole i Vandmøllen — i Gaarden var der ikke til at være — den største Plyndring fortsattes, og Gaardens Folk bleve, før de slap bort, hugne, slagne og ilde medfarne, for at de skulde fremvise Enkens Gods, og Fjenderne hug Kister og Skrin sønder, toge alt, hvad der var der udi, toge seks Heste og Æg, og først da rede de af Gaarde med deres Rov. Sognepræsten Hr. Anders Hansen, der var gift med

¹⁾ Herredsfogdens Efterleverske indgik 2 Juli 1660 med et Bønsskrift til Kongen. (Sjæl. Indl. 2 Juli 1660). Fattige vare hun og hendes salig Husbond komne til den øde, afbrændte Fogedgaard, hvor de maatte bygge og heje af al deres vordende Formue. — Saa det første de Svenske indkom i Sjælland Anno 1658, var der nogle ugudelige Mennesker af Fjenden, som ynkeligen myrdede og ombragte hendes kære, salig Husbond; og hun sad igen med fem umyndige Børn, med hvilke hun i flere Tider svævede i stor Frygt og Livsfare hver Time paa Dagen, formedelst de ugudelige, svenske Krigsknægtes idelige Anløb og Overilning med Plyndring, hvorover hun til sidst maatte vige Huset, dertil hun dog atter var vendt tilbage. Lisabet Mogensdatter beder nu mindelig, at hun ikke i al sin Armod og Elendighed skal blive udstødt af Gaarden; hun, den arme, højnødtrængte, raadvilde Enke, ved da ikke, hvor hun skulde vende sig hen med sine faderløse Børn. Og da Lensherren Henrik Redts følger sin Bøn til Enkens og giver hende en god Anbefaling, faar hun 8 September 1660 Kongens Brev paa at maatte nyde og beholde Fogedgaarden, saa længe hun levede. Men det vedblev at være fattigt og smaat for hende. Allerede 27 Januar 1663 kræves hun af Kirkeværgen for 5 Sldr. til Jordefred for hendes salig Mands Lejested udi Baarse Kirke. Og der kom mange Maninger og Mindelser efter den Dag.

Herredsfogdens Datter, vidner, «at han selv mistede sit Sølv den samme Tid; og hans Hustru, Magdalene Hr. Andersens, fortæller, at «hun var neder til hendes Moders, den Tid hun var i Møllen, og da var hun slet berøvet og udplyndret for alle hendes ejendes Dele». Endnu efter Freden blev den stakkels Enke plaget, idet Oberst Overbech med sine Tjenere laa indkvarteret hos hende en 14 Dages Tid og gjorde hende stor og ulidelig Skade. (B. H. Tb. 18 Februar 1662). Hos Tingskriveren Hans Kjær kom Fjenderne ogsaa paa deres Plyndringstog, men han undslap til Melteskoven.

I et Brev, som Ridefogdens Haandskriver paa Vordingborg Slot Jørgen Nielsen den 28 Juli 1658 sender sin gode Ven og forhenværende Medtjener Ingvor Lavridsen i Kjøbenhavn, skriver han: «Hvad til Stunden her sig er anlangende, da maa du vide, at dine gode Venner her nere endnu efter denne forrige Tids Tilstand lider vel, mens en ganske Del af Bønderne ere meget forarmede og af det svenske Folk mesten deres bedste Formue fratagen. Dog forhaabes, det skal endnu blive godt. Maa du ogsaa vide, at din gode gamle Ven Jakob Hansen i Baarse, Herredsfoged udi Baarse Herred, er af Fjenden ombragt og ved Døden afgaaen, og endnu ingen Herredsfoged igen forordnet eller indsat, saa ikke vides, hvem samme Bestilling igen bliver betroet»¹⁾.

¹⁾ Sjæl. Indl. 1659: «Opskriften» paa Brevet lyder: «Min kierre Broder Ingvor Lauritzen, formodendes hos Carl Meyer udi Kiøbenhaffn venlig thill Hænde». *Ingvor Lavridsen* indgiver straks herpaa Ansøgning til Kongen om at blive Herredsfoged i Baarse. Han vedlægger skriftligt Vidnesbyrd fra den bekendte Ridefoged *Lorents Tuxen* om, at han har forvaltet Tingskriveriet

Det er en Selvfølge, at allerede denne første Plyndring maatte føre Nød og Armod ind i mange Hjem, særlig i de Egne, hvorigennem Fjendens Vej var falden. Man hører da ogsaa om en stakkels Enke, Sidsel Brydens af Brandeløv, at hun lader føre tre Mænd fra Nørre Tvede som Vidner anlangende hendes Armod og Fattigdom efter hendes salig Mands Død: «Der han var nederlagt og omkommen af Svensken, gik hun af Boligen med sine smaa Børn, og intet i ringeste Maade bekom, der Hosbonden havde udtaget til Fæld og Landgilde; saa der hendes salig Mand blev begravet, kastede hun Nøglen paa Graven» og havde intet enten at skylde eller gælde med. (B. H. Tb. 1658).

Om Anne Ibsdatter i Udby hedder det, at da hendes salig Farmoder, Dorette Svane af Fæby, døde hos

udi Hørsholm Birk i 5 Aar, og tilføjer: «Saa haver jeg og min Vagt med andre her udi Staden udi værende Belejring, som billigt var, forsynet, men og paa Ko. Ma. gode Behag gjort nogle farlige Rejser paa de Steder, som Fjenden var, og bragt Kundskab herind, endog paa den tredje Dag tilforn, førend som Fjenden med Storm ansatte». Men Ingvor Lavridsen blev ikke Herredsfoged; hertil valgtes Lars Sørensen, forhen Ridefoged paa Totterupholm; dog blev han ikke derfor glemt, thi efter Krigen gør Kongen ham til Ridefoged paa Gisselfeld, der ved Kaj Lykkes Fald var tildømt Majestæten. Og den 28 August 1670 skænker Kongen ham for «tro Tjeneste og lidt Skade i sidste Krig» Kistholm Vandmølle og Pile Skvatmølle eller Græsmølle, samt to Gadehuse i Kongsted Borup, alt frit og forskaanet for aarlig Afgift og Landgilde, samt Ægt og Arbejde. Ved en Fejltagelse var imidlertid dette Gods ogsaa samtidig tilskødet Oberstløjtnant Ditlev Rumohr; Ingvor Lavridsen faar da til Gengæld i Stedet herfor Hestetangs Mølle, Uggeløse Sogn, med 19 Td. 4 $\frac{1}{2}$ Skp. Hartk. og Skov til 30 Svins Olden.

hende, gik hun ned til Kristen Pil i Dyrlov og tingede en Ligkiste. Kristen vilde i de farlige Tider sikre sig Betalingen; og da den fattige Kvinde ingen rede Penge havde, fulgte han med hende hjem, der han annammede og hjemtog en lille Jærngryde, vurderet for 7 Mark. Men der han siden leverede Kisten, var det falsk og bedrageligt Arbejde; den var gjort af gammelt, forraadnet Tømmer, «Fyrredeller» (Bræder), som, der Liget ikom, gik slet i Stykker, saa de maatte binde Stykkerne om Liget med Høsimer. (B. H. Tb. 1658). Men der fandtes dog dem endnu, der sade inde med kostbare Sølvsager og Klæder, og som havde Raad til at købe slige Ting. Enken Maren Daniels havde en bræmmed Kaabe til 40 Dlr., Peder Jørgensens Søn Jens paa Raadegaard købte sig i Næstved en mørk, indsprængt «Klæde-Klædning» tillige med en Nattrøje til i alt 47 Rdl. 2 $\frac{1}{2}$ 6 $\frac{1}{2}$, og Bonden Lars Hansens Kvinde i den nylig udplyndrede Hemmestrup By fandt Raad til at købe sig 5 Kvarter rødt Fløjl for 11 $\frac{1}{2}$ Mark til et Snørliv. (13 Juli 1658).

Havde Fattigdommen og Nøden end ikke endnu naaet at gæste alle, saa synes derimod Vrangvillighed og Opsætsighed at have bredt sig vide om. Lensmanden paa Vordingborg Slot fandt sig nødsaget til 3 August 1658 at lade oplæse følgende paa Tinge: «Eftersom mig er beklaget og andraget, hvorledes Bønderne her paa Lenet med deres Landgilde og andet, hvis de pligtige ere at udgive, sig meget nåklassige og modvillige anstiller, idet de ikke, naar de advares og tilsiges, ville yde og klarere, hvis de pligtige ere og bør, da paa det, at Ko. Ma. og Kronen ingen Skade skal erlide, alvorligt

foreholdes alle og enhver, som pligtige ere dette Aar og herefter noget til Slottet at udgive, at de det yder, naar de derom tilsigendis vorder. Saafremt nogen modvillige befindes, eller og forfaris kan, at de med slig Naklassighed og Modvillighed dermed ville bedrage Ko. Ma. og Kronen for hvis, de pligtige bør at udgive, da skal og maa Ko. Ma. og Kronens søges af Hosbonden; imedens og naar han noget haver med at betale, og han for sin Modvillighed undlader, da her paa Slottet tilbørlig straffes, som vedbør. Hvorefter alle og enhver for sit Vedkommende kan have sig at rette og for Skade at tage i Vare.

Vordingborg Slot, den 30 Juli Anno 1658.

Frederich Redtz, Eghd.».

Rigshofmesteren Jokum Gersdorfs Bønder under Lækkendegaard vare dog endnu mere urolige. Samtlige Bymænd i Lækkende nægtede alt Hovarbejde, og deres Faar og Svin lode de, trods alle Advarsler, græsse overalt, ogsaa ind paa Kongens eller Rigshofmesterens Fællede og Vange. Saa var det en Søndag, at Ladefogden og Vangevogteren paa Lækkendegaard toge og «opennede» Bøndernes Faar og Svin og dreve dem ind, dels i Gaardens Fold og dels i Husene. Bymændene vare just samlede til «Gildes» den Dag og havde drukket en Tønde Øl; da de saa fik at høre, hvad Ladefogden og Vangevogteren havde gjort, bleve de enige om at gaa op til Gaarden og tage deres Kreaturer fra Ladefogden, men hvis nogen svigtede og ikke gik med, da skulde han bøde en Fjerding Øl til Bylavet. Toget drog af Sted. Ved Ledet ind til Folden stod Lade-

fogden og raabte, at ingen maatte komme indenfor, det kunde ikke skikke sig, at Bøndernes Kvæg gik i Gaardens Marker. Men ingen agtede paa hans Raaben. Et Par grebe og holdt ham, en lukkede Ledet op, mens andre jøge Faarene af Folden, og atter andre dreve Svinene ud af Gaardens Huse. Der blev en stor Tumult, Stald-døren blev revet over Ende, og Ladefogden skældte og bandte; men Bymændene raabte ham imod med høj Røst, at de kunde ikke holde Kvæget af Marken, før Gærderne bleve lukkede og Gabene hejede; og de grebe Stavre og Sten som Vaaben. Jens Spillemand stod med en Sten i Haanden og raabte: «Hugger han os, slaa vi med Stavre og Sten!» Det nægter han ikke heller siden. Saa dreve Lækkende Bønder hjem med deres Faar og Svin; men Ladefogden klager. (B. H. Tb. 25 Maj 1658).

Sandvig Bønder stillede sig paa samme Maade; men hos dem kom det bedre frem, hvad det var, der laa bag ved og gjorde dem misfornøjede. Fredagen før Pinse kom Ridefogden Frederik Kofod fra Beldringe Gaard ridende derned og havde i Følge med sig Peder Ladefoged fra Lækkende samt Tredningsfogden i Kindvig. Han lod tude i Hornet til Gadestævne. Og da Bymændene vare samlede ved Majbænken, oplæste han en Skrivelse fra Rigshofmesteren, der lød paa, at de skulde pløje, saa og gøre deres øvrige Hoveri til Lækkendegaard; men da Brevet var læst, svarede samtlige Sandvig Mænd, saa mange som til Stede vare: «Nu komme de og sige, vi skulle gøre Hoveri, men den Tid, Svensken var hos os, da krøbe de i Skjul; da havde vi ingen Øvrighed, men maatte forsvare os selv». Ridefogden

foreholdt dem, at de alligevel burde gøre deres Hovgerning, ellers maatte de være fortænkte paa, at der vilde følge Straf efter af Øvrigheden. Hertil svarede de: «Vi kunne intet gøre, uden Øvrigheden vil skaffe os noget at æde og noget at saa». Ridefogden lagde igen ud for dem, at de endelig maatte komme og pløje, hvis de ikke vilde straffes; og Ladefogden føjede til, at de kunde jo pløje den Del, de kunde; medens Tredningsfogden bemærkede, at det var hannem bevidst, at de dog nogenledes havde faaet pløjet og saaet deres egen Jord. Da svarede de atter: «Svensken haver nu fra os taget, hvad vi havde, og nu ere vi tilfredse, enten han kommer til os igen eller ej». (8 Juni 1658).

De kunde synge med Spotteren:

«Ak, Sjælland, du nu lader staa,
skøtter ej, hvor det med Riget mon gaa,
du, som hin stor' Præbende har nydt,
din Adels Ære du har forbrydt.

Du soer, du Kongen vild' være huld,
indtil du lagdes i sorten Muld;
men nu du ser, det vil gaa i Knibe,
ligger du i Dvale, ret som en Vibe.

Nu Fjenden kommer og Landsens Uven,
med Storken og Vildgaasen flyver du hen.
Kanst du kun dit Liv og dit Gods salvere,
Kongen din lader du perichtere.»

Det var dog næppe mange, der sang eller med Sandvig Bønder sagde: «Lad Svensken kun komme igen, vi ere lige glade». Der herskede derimod stor Glæde, da der trindt om i Kirkerne paa Palmesøndag kunde holdes

Taksigelsesfest¹⁾ for den vundne Fred; om ogsaa der hos mange under Glædesfesten sneg sig en vemodig Følelse frem, naar Tanken faldt paa de store Ofre, der vare bragte for at naa denne Fred. Dyrekøbt var Freden, og liden blev den.

Svend Povlsen laa imidlertid i Kjøbenhavn med Hustru og Børn og ventede paa sin Afregning. Han ejede nu hverken Hus eller Hjem; thi Stedet i Halland, som han havde maattet forlade, kunde han aldrig tiere vente at se. Det vilde være halsløs Gerning for ham at komme der. Indtil 31 Marts havde vel baade han og Stifsønnen faaet sig udleveret den sædvanlige Forplejning, ligesom ogsaa den faste Lønning blev skreven dem til gode indtil da, men efter den Tid ophørte begge Dele. Først den 21 Juni kom Opgørelsen for Svend Povlsens Vedkommende. Det var de tvende General-Krigskommissærer Niels Krabbe og Otto Powisk, der havde affattet den og beregnet ham for 11 Maaneder og 13 Dages Tjeneste, samt for Holdet af 4 Rideheste i alt $100\frac{3}{4}$ Rdl. 12 ß ; hvortil endnu kom 60 Rdr. for Underholdet til Vognheste i de $\frac{3}{4}$ Maaned, han «var udi Marken». Men i denne Sum var der afkortet ham for den Forplejning, han havde nydt i nævnte Tid, $\frac{1}{2}$ Rdl. om Dagen, og for 2 Knegte og 4 Rideheste $\frac{1}{2}$ Rdl. 18 ß om Dagen, i alt beløbende sig til $43\frac{1}{4}$ Rdl. 18 ß ; hvortil kom for Vognhestene og Kusken 33 ß om Dagen, eller $41\frac{1}{4}$ Daler, tillige med Strøelsespenge $6\frac{1}{2}$ Dr. 18 ß ; saa der skulde afkortes ham i det hele $481\frac{1}{4}$ Rdl. 12 ß ; hvorefter hans Tilgodehavende vilde

¹⁾ Vester Egede Kirkebog 1658.

blive $582\frac{1}{2}$ Rdl. Regnskabsførerne føje dog forsigtigt til, at «hvis imod Forhaabning noget herefter skulde findes at være oppebaaret udi Kvartererne og ellers», som ej her var taget med, da maatte Kaptajnen finde sig i videre Afkortning. Om Svend Povlsens tilgodehavende Hververpenge bliver der ikke talt et Ord.

Stifsønnen Niels Lavridsen fik den 30 Juni sin Afregning, ligeledes affattet af Niels Krabbe og Otto Powisk. Fra Mønstringsdagen, den 10 Juni 1657, og til den 31 Marts 1658 blev der beregnet ham for hans Tjeneste som Mønsterskriver en maanedlig Lønning for hans egen Person samt til Holdet af en Ridehest 15 Rdl., hvilket opgøres til $138\frac{1}{4}$ Rdl. 3 ß ; men heri afkortes ham for Forplejning i samme Tid: paa hans egen Person om Dagen 16 ß , paa hans Hest 12 ß , samt 12 ß om Maaneden til Strøelse for Hesten; hele Afkortningen beløber sig til 87 Rdl. 19 ß ; saa hans Tilgodehavende kun blev 51 Rdr. 8 ß ¹⁾.

Afregningen var endelig sluttet, og baade Svend Povlsen og hans Stifsøn havde deres bestemte Fordring hos Kongen og Kronen at kunne gøre gældende; men det nyttede dem ikke stort, da der ingen Penge fandtes hverken i Kongens eller Kronens Kasse. De maatte altsaa vente og øve sig i Taalmodighed. I denne Ventetid glemte Svend Povlsen dog ikke, at Kongen ved Rigshofmesteren havde ladet ham tilsige sin Naade med Løfte og Forsikring om, at Majestæten vilde mindes hans gjorte Tjeneste og sørge for hans Fremtid, naar Lejlighed gaves, eller der var noget, Svend Povlsen

¹⁾ Afregninger 1666. Side 21. Nr. 3 og 4.

ansøgte om; og han begyndte derfor at se sig om efter en Ejendom, hvor han kunde bo med sin Familie. Der maa have været en eller anden, der har givet ham Anvisning paa den smukt beliggende Esrom Vandmølle i Nordsjælland, thi den indgik han til Kongen med Andragende om tillige med en indtrængende Bøn om at faa Lov til at øve Fiskeri i Esrom Sø. I den Anledning kræver Kongen Lensmanden *Kristoffer Billes* Erklæring om Esrom Møllens Fiskerettigheder ved en Skrivelse¹⁾, dateret Kjøbenhavn den 10 Juli 1658, saa lydende: «Vi bede dig og naadigst ville, at du dig erkundiger, om det Fiskeri, som er til Eszerums Mølle i dit Len, uden nogens Præjudice til Svend Povlsen kan forundes, og din underdanigste Erklæring med forderligste derom i vores Kancelli haver at indskikke. Dermed etc.».

Svend Povlsen fik ikke Esrom Mølle og kom ikke til at fiske i den herlige Esrom Sø, ej heller kom han til fremdeles ret længe at søge sig Hus og Hjem; thi Svensken kom igen, og paa ny kom Dragonkaptajnen ind i Krigens vilde, omskiftende Liv, under hvilket al Tanke om at skabe sig et fast Hjemsted var ganske vejret bort, da hans rastløse Færden Landet over næppe levnede ham Tanke tilbage for Hustru og Børn.

Karl Gustav fortrød, at han ikke fuldstændig havde erobret Danmark. Sejrvandringen maatte gøres om — Freden brydes! I al mulig Stilhed drog han Tropper sammen i Kiel og udskibede dem paa Flaaden. Tidligt om Morgen den 5 August gik han derpaa selv om

¹⁾ Sjæl. Tegl. 10 Juli 1658.

Bord, og nu stod Flaaden mod Nordost ad Sjælland til. Den 7 August steg Svenskerkongen i Land ved Korsør og fortalte, at han kom for at hjælpe Kong Frederik mod Adelsmændene. Der var dog næppe ret mange, der troede den Svenskerhistorie; men desto flere fandtes, som baade tænkte og sagde, at nu var Danmarks sidste Time kommen. Faa Dage i Forvejen havde Kristen Skel skrevet i sin Dagbog¹⁾ om Rigsraadets Stilling: «Uden Raad, uden Trøst». Han kunde have gentaget de samme Ord nu om Fædrelandets Stilling; thi Danmark syntes at staa: Uden Raad, uden Trøst!

Det passer for denne Tid, da Uvejret var ved at bryde løs, hvad Spottefuglen synger og varsler:

«O, gode Dansk-Konning, Friderik blid,
tænk Rigets bedste, det er nu høj Tid:
Se, hvor de begynde deres gamle Vane,
vor danske Adel i Jylland og Skaane.

Grib Ulven derfor, før han bider dig,
Dansk-Konning, saa gør du ret viselig,
bed Gud om Naade, tag Sværdet i Haand,
det beder dig Borger og Bonde-Mand.

De er dig begge baad' tro og huld,
vil vove med dig Liv, Sølv og Guld.
De fattig', som her i Riget bo,
giver dig hertil baad' So og Ko.

Om du vil dennom løse og fri
fra Adels strenge Tyranni;
Kvinde og Bonde, gejstlige Klærke
ønsker det snart kan gaa udi Værke.»

¹⁾ Dan. Mag. III R. 4, 318, 2 August 1658.

Som Folk sade i Kirken midt under Gudstjenesten Søndagen den 8 August, naaede det første dumpe Rygte om Fredsbryderens nye Overfald til Kjøbenhavn, og at Rygtet talte Sandhed, fik Byen snart at føle.

«Der Fjenden ankom for Kjøbenhavn den 11 August, var voris Soldater og Ryttere udlagt i Landet» — siger¹⁾ den daværende Præst til Vartov, Anders Mathiesen Hjørring — «saa her var kun 400 i Byen; disse Soldater vare fra Bønderne udskrevne, og ikke her var i Byen en eneste gammel gevorben Soldat, saa at regne; hvorfor og Svensken med sit Krigsfolk, som alle vare gamle forsøgte Karle, ikke agtede dem mod sine gamle Sko». «Hvor tør de dog gøre Modstand!» sagde Svensken. «Hvor ofte hørte jeg ikke med mine egne Øren», fortsætter Hjørring, «at Svensken selv sagde og brammede deraf, at de vare nu her ind i Riget kommen at ville gøre og handle mod Kongen og Kronen af Danmark, som Dronning Margrete udi gamle Dage mod Kongen og Kronen af Sverige».

Den gamle, graahærdede Oberstløjtnant Johan Hausern gik den første Nat, de vare komne foran Byen, med to andre svenske Vovehalse over Gravene op paa Voldene ved Østerport, han gik tilbage igen til Karl Gustav og svor, at maatte han prøve det, skulde han indestaa for med 2000 Mand at indtage Kjøbenhavn²⁾. Det skete ikke. Og heldigt var det; thi hvem kan vide, om ikke den gamle Vovehals havde holdt Ord. Endda vare gode Raad dyre. Thi vel vilde Kongen

¹⁾ A. M. Hiøring: Leyrs-Krantz. Ark. A 3.

²⁾ s. St. A. 5.

ikke følge det hemmelige, svigefulde Raad til Flugt, der blev stilet til ham, men svarede med Højmod og Stolthed: «Nej, den ædle Fugl værger sin Rede og vil hellere dø end fly fra sine egne». Og lige saa lidt raadede Kjøbenhavns Borgere til Overgivelse paa Naade og Unaade, da de den 9 August vare samlede paa Slottet. Byens Øvrighed med Præster og Professorer, samt de «bedste» Borgere havde faaet Bud om at give Møde, men da Dørene stode aabne, gik enhver frit ind og ud, saa Salen blev hurtig fyldt. Og da Borgemester *Hans Nansen* derpaa æskede Svar til Kongen fra Forsamlingen, skal det have været en Garver, der først tog Ordet og sagde: «Det vilde være en evig Spot og Skam at forlade vor Konge for en svensk Trudsel. Nej, vi forsøge først en haard Dyst, nødes vi da til at give os, ere vi undskyldte». Da stemmede hele Forsamlingen i med og raabte: «Vi slaa, det længste vi kan!» Endda vare gode Raad dyre; thi Kræfterne vare faa og smaa.

Kongen traadte ind med Righerrerne og hørte det faste, frejdige Løfte fra Borgerne. Men Hans Nansen føjede endnu kækt og frimodigt til, at Kongen turde ikke som forrige Aar tvivle paa Borgerskabets Troskab, det vilde vove Liv og Gods for Majestæten, saa enhver skulde nok komme til at se og kende, hvad Hjertelag Kjøbenhavns Borgerstand bar for deres Herre og Konge. Og atter tonede et højlydt Tilslutningsraab fra hele Forsamlingen. Kongen takkede og lovede at gøre Kjøbenhavn til en fri Rigsstad, at skænke de vornede Soldater deres Frihed for Fødestavns Tiltale samt at adle de kækkeste Landsforsvarere.

Det var et frejdigt Mod, der lagde sig for Dagen,

og det blev ikke ved Ord og Tale alene, der blev tillige arbejdet alvorligt, og alle Kræfter bleve lagte ind paa at forbedre Forsvaret; thi det mærkedes nok, at den Kamp, som nu forestod, vilde blive en Kamp paa Liv eller Død. Alle Borgerne i Kjøbenhavn — ingen Stormand trak sig tilbage — arbejdede med Iver og Udholdenhed paa at udbedre de forfaldne Fæstningsværker. Men der trængtes tillige haardt til Soldater, hvis man skulde vente at forsvare Byen med Held. Allerede den 9 August havde Otto Powisk faaet Ordre til at lade Gjøngerne, der laa paa Frederiksborg Slot, hurtigst komme ind til Kjøbenhavn, han kunde i deres Sted lægge saa mange Bøndersoldater ind paa Slottet, som han fandt fornøden¹⁾. Den 11te bleve Gjøngerne, der hidindtil havde faaet deres Underhold paa Kristianshavn, dragne ind i selve Hovedstaden, medens andre Soldater kom i deres Sted²⁾.

Om Fordelingen af Svend Povlsens gamle Soldater, der hurtigt vare mødte frem, saa snart de havde faaet Kundskab om Fredsbrudet, fik Feltmarskal *Hans Skach* den 27 August følgende Kongebrev³⁾:

Wor Günst tilforn. Wij bede dig oc naadigst ville, at Du ligeligen lader fordeele Svend Povlsens Soldater ndi trende lige Parter, saa at os elskelig Ulrich Christian under sit Regiment Dragoner bekommer en Part, Du self til dit Regiment en Part oc os elskelig Obrist Friderich von Ahlefeld under sit Regiment dend tredie Part. Dermed etc.

Hafniae, dend 27 Augusti 1658.

Friderich.

¹⁾ Sjæl. Tegel. 9 August 1658.

²⁾ s. St. 11 August 1658.

³⁾ s. St. 27 August 1658.

Der blev vel endnu samlet flere Tropper ind til Hovedstaden, end de her nævnte, men trods dette, er det dog let at forstaa, at der maatte opstaa Tvivl om, hvor vidt Byen alligevel vilde kunne modstaa en længere Belejring af saa øvede og sejrvente Soldater, som Svenskerne vare. Stor Modstand kunde man næppe vente af selve Indbyggerne, om ogsaa de vare besjælede baade af Lyst og Mod; thi deres Antal var kun ringe imod nutildags, det anslaaes nemlig med unge og gamle, syge og sunde til kun i alt at have udgjort 45000¹⁾. Det er derfor ikke heller til at undres over, at Kongen kunde falde paa den Tanke, at Folkene ude paa Sjælland, i Købstæder og Landsbyer, burde opmuntres til at tage Del med i Landets Forsvar, hver i sin Egn og efter sin Evne. Skete dette, og hele Folket rejste sig, da vilde der herved skabes et mægtigt Værn imod Fjenden. Men der stillede sig en betænkelig Hindring op: Den nemlig, at finde en Mand, der ikke alene besad Evne og Snildhed, men, som tillige havde Mod og Vilje til at paatage sig det vovelige og halsbrækkende Hverv, at snige sig gennem den fjendtlige Belejringshær, der omsluttede Hovedstaden, eller ogsaa at gaa en anden ligeledes farefuld Vej, nemlig Søvejen, saa han med en Baad sneg sig ud fra den belejrede By og gjorde Landgang et eller andet Sted paa Kysten. Og dog var Hvervet ikke engang endt hermed, det tog snarere først sin Begyndelse nu; thi naar den paagældende kongelige Udsending endelig var naaet ud paa Landet, da gjaldt det om, hvorvidt han havde Evne til der at virke ind paa

¹⁾ Fr. Hammerich: Dänm. Hist. 4, 268.

Landbefolkningen og opflamme denne til virksom Modstand mod Fjenden. En saadan Mand var dog hurtigt funden: Svend Povlsen var nemlig selvkaldet til en slig Sendelse. Ved sin raadsnilde og kække Optrædenovre i Skaane og Halland havde han tildraget sig almindelig Opmærksomhed, han forstod at klare for sig i en snæver Vending, og han var tillige begavet med en særegen Dygtighed til at rive Borger og Bonde med sig, naar det gjaldt om at værgе Hjemstavn og Fædreland imod en Fjende. Kongens Tanke faldt derfor straks paa Svend Povlsen, da der skulde vælges en Udsending. — Naar man derfor forgæves søger efter Kaptejnen, hvor der er Tale om Fordelingen af hans gamle Dragoner under de forskellige nye Førere, da er Grunden dertil den, at han allerede den 22 August var skikket ud i det nævnte Kongens Ærinde med et Opraab til Sjællands Almue. Opraabet lød¹⁾:

Hjælp wij eder alle, wore fiere oc tro Underfaatter, af hvad Stand oc Condition I were maa oc kand. Efter som wi uformodeligen af Kongen i Sverrig er ofverfalden oc her i voris Recidents-Stad belejret, saa tvivle vi icke paa, at enhver af vore tro oc oprichtige Underfaatter jo sig til Gemyth fører dend Eed oc Plicht, hvormed de os ere tilforbunden, oc derfor søge efter at giøre Fienden ald muelig Udbred oc Schade; til hvilcken Ende vi oc naadigst hafver anbefalet Svend Povlsen sig ud paa Landet at begifve oc Almuen at samle. Thi bede vi eder alle oc enhver, som Fienden Udbred giøre vil, af ald Magt hannem behjælpelig vere udj ald, hvis hand eders Tieneste kand behøve, oc hvorved Fienden ald Schade oc Nachdeel kand

¹⁾ Sjæll. Tegner. 22 August 1658.

tilføyes. Wij ville alle eders Velvillighed i saa Maader tilbørligen oc med ald kongelig Naade i sin Tid wide at erkjende. Gifvet etc.

Hafnia, dend 22 August 1658.

Friderich.

Men da det stod usikkert for Svend Povlsen, om han nogen Sinde skulde vende levende tilbage og faa Hustru og Børn at se igen, udbad han sig og fik ogsaa af Kongen den selv samme Dag, han drog ud, efterstaaende Beskærmelsesbrev¹⁾ for sig og sin Familie:

Wii Friderich dend Tridie, med Guds Naade Danmarks, Norges, Wendes och Gottes Koning, Hertug udj Sleßwig, Holsten, Stormarn och Dytmerischen, Greffue udj Oldenborg och Delmenhorst, giøre alle witterligt, at wij naadigst hassuer loffuit och tilfagt, saa och hermed loffuer och tilsiiger, at Capitain Suend Poffuelßen schall icke alleniste med forderligste, och saa snart Gud giffuer bedre Tiider, bliffue betalt hans Rest och fordring hos os och Cronen for giörde Thieniste, mens endochsaa tilbørligen worde recompenserit och aflagt, och dersom hand udj voris och fædernelandets Thieniste schulle bliffue schut och omkommet, da wille wij efter hans Død lade forsjøge hans Hustru och Børn dieris Liuffs Tiid.

Giffuit paa wort Slott Kiøbenhaffn dend 22 Augusti Anno 1658.

Under wort Signett.

Friderich.
(S. S.)

Svend Povlsen drog ikke ene ud. En kæk og offervillig, norsk Skipper *Niels Berg*, der i over Aar og

¹⁾ Afregninger 1666, Side 21. Nr. 2. Original med Segl i rødt Voks.

Dag maatte blive liggende hernede med sin fragtede Skude, fortæller, at han «af fri og villig Kærlighed til sit Fæderneland havde ladet sig finde og gik med, den Tid Kaptajn *Svend Povlsen* fulgt af Major *Flatius* var beordret af Kongen ud paa Sjælland»¹⁾).

Og der fulgte maaske flere med endnu. Enkelte af hans gamle Dragoner kan have følt større Lyst til at følge den kendte, kække Fører ud til det vante, frie og flakkende Liv med dets dristige Eventyrbedrifter, end til at ligge indespærret bag Københavns Volde. Der vides ikke, hvor mange der fulgte med; men Toget gik ned til Sydsjælland. Og her, i de store, tavse Skove, gennemfurede af dybe, med Krat og Tjørn klædte Dalkløfter og skærmede ved den tætte Under-skov af Hassel, Slaaen og sammenfiltrede Slynplanter, samlede han sig snart et «Parti» eller «Selskab», som det kaldtes, af forvovne Krabater, der hurtigt vandt sig det gamle kendte Snaphanenavn. Det var i Egnen omkring Præstø og mod Nord herfor, langs Præstø Bugt, hen til Bækkeskov og Vindbyholt, at han oftest færdedes og havde Tilhold. Kløfter og Skove gave her et godt Skjul, og det var noget, der var nødvendigt; thi de vidste godt, baade han og hans Folk, at bleve de nappede af Fjenden, da gjaldt det Livet. De, der slut-

¹⁾ I Indlæg til Registr. 16 Juli 1659 er en Ansøgning til Kongen fra *Niels Berg* om at blive Tolder i Marstrand. Han anfører: at have maattet fortove fra sit ringe Hus, sig til største Ruin og Pengespilde; i 24 samfulde Uger at have søgt Voldene til Forsvar mod Fjendens Vold og Anløb og deltaget i Modstanden mod Stormløbet paa Østerport; at have holdt Rytter med Hest og Vaaben i 19 Uger, samt deltaget i de fleste Udfald.

tede sig til hans Parti, maatte derfor hovedsagelig blive saadanne Folk, som ikke længere havde noget at tabe, løse Karle, der ikke satte deres Liv højt i Pris; men for hvem det kun gjaldt om en fri og ubunden Tilværelse, under hvilken der kunde øves alle Haande lystige Eventyrbedrifter; eller, det var Mænd, der allerede havde et stort Regnskab at skulle have opgjort med Fjenden, Mænd, der vare drevne fra Hus og Hjem af Svenskerne, og som derfor nu søgte hen til *Svend Povlsen* for ved hans Hjælp at faa Hævn over Fjenden. Drevne af den ene eller den anden af nævnte Grunde kom i det mindste følgende Mænd til Kaptajnen:

Peder Kristoffersen, en «løse Karl», der havde haft Vaaning og Værelse i Smidstrup, og som faar det Vidnesbyrd af sin Præst og sine Sognemænd, at han en lang Tid havde skyet baade Kirken og sin egen Vaaningslejlighed og havde slaet sig til Snaphaneri med *Svend Povlsens Parti*¹⁾).

Anders Bødker, der med den Smule Gods og Formue, som han kunde redde fra Fjendens Haand, ved «Natter-tide» maatte frarømme sit Fæstehus, et Gadehus i Rejnstrup paa Gunderslevholms Gods. Han flygter hjem til sin Fader i Sønder Skovhuse og beklager sig saare ynkeligt over Svenskens Vold, allermest over, at de toge fra ham fire Svin, som han havde faaet fedet paa Oldengangen i Gunderslev Skove. Saa slaar han sig til *Svend Povlsen* og bliver Snaphane²⁾).

Anders Lavrsen med begge sine Sønner, Morten og

¹⁾ Vidne ved Tureby Birketing: se Sjæll. Indl. 1661. Nr. 126.

²⁾ B. H. Tb. 16 Februar 1664, o. s. v.

Povl, gik ogsaa med Svend Povlsen. Han havde ved Krigens Udbrud en Gaard i Snese, men Fjenden udplyndrede ham saa fuldstændigt, at han til Slutning kun havde et stakkels, rød-blisset Føl tilbage. Efter Krigen fik han en Gaard i Ring¹⁾.

Rasmus Hugger fra Elmue og Anna Madsdatter fra Dyrlov kom sammen i Ægteskab og fik, næppe to Aar før Krigen brød ud, en Fæstegaard paa Prinsens Grund i Grumløse. Men under Fjendens første Indfald bleve Ungfolkene saa haardt pinte og plagede af Svenskerne, at Manden, som de især handlede ilde med og truede med at ville gøre til deres medfølgende Tjener og Soldat, ved Nattetide maatte sige Farvel til sin unge Hustru og fly fra hende og Gaarden. Under «den liden Fred» vedbleve svenske Skarer af og til at rumstere i Gaarden, saa det var kun i Ny og Næ, at Rasmus turde snige sig hjem dertil for en kort Stund, naar Mulm og Mørke kunde skjule hans Færden. Værre blev det, da Ridefogden paa Vordingborg Slot om Vaaren krævede Kvinden for Skatter og Gaardfæld og raabte paa, at Rasmus kun holdt sig i Skalkeskjul for at blive fri for at betale sin Skyld, men nu skulde der lyses efter ham. Da Konen hverken kunde skaffe Skatter eller Mand til Veje, og Øvrigheden, der søgte efter den undvegne, ej heller hunde finde ham, førte de den stakkels Kvinde ud paa Slottet i Forvaring. Ved Slægt og Venners Hjælp slap hun dog snart ud igen, idet de fik Smeden i Grumløse til at følge med ud til Slottet og løse Rasmus fra Gaarden ved selv at overtage Fæstet.

¹⁾ B. H. Tb. 30 Oktober 1660, o. s. v.

De havde kun lidet at give Smeden for Overtagelsen: en Bryggerkedel, Kakkellovnen og Rugsæden, der stod paa Marken, var alt, hvad han fik; men selv fik de dog mindre, thi da de droge af Gaarde, ejede de kun, hvad de gik og stode i. Imidlertid brød Fjenden paa ny ind i Landet, og nu vidste de stakkels unge Folk, der vare saa strengt medhandlede, ikke alene af Landets Fjender, men ogsaa af dets egen Øvrighed, ikke deres levende Raad for Livets Ophold. Da var det, at Svend Povlsen kom til Egnen, og Rasmus Hugger gav sig i Tjeneste hos ham; men Anna gik om hos Frænder og Venner, af og til havde hun sit Ophold hos sine Forældre i Dyrlov, somme Tider gik hun hen til sine Venner i Elmue, hvor hun gerne for en føje Stund fik sin Mand at se, og til andre Tider igen gik hun over til Lars Knudsens i Grumløse og blev der ofte en 14 Dages Tid, eftersom hun og Larses Kvinde vare Venner sammen. Sjælden traf hun Rasmus. Den sidste Gang, han kom til hende, før Freden blev sluttet, var ved St. Mortensdags Tider, og da vare de sammen hos hendes Forældre i Dyrlov og fulgtes ad til Elmue. Da Svend Povlsen var dragen bort, tog Rasmus Tjeneste for Rytter hos Hr. Peder i Roholte og Hr. Jesper i Ulsø, og imidlertid fik Anna en Stue at bo i i Elmue. Men da Freden kom, og Rasmus kom tilbage, droge de siden hen ned til Skibbinge og boede i et Gadehus der.

Der er gaaet mange Aar hen, og Rasmus Hugger er for længst død i Gadehuset i Skibbinge, da Anna som en «træt, fattig og uforsørgendes Kvinde» i Sommeren 1685 staar frem paa Baarse Herredsting og giver den her meddelte Skildring af hendes Ægteskabs første,

tunge Dage. Hun vidner for at vinde Sønnen Johan fri for Vornedskab, eller i det mindste fri for de tre mægtige Fruer, den stolte Fru Anna Lindenov til Bækkeskov, den onde Fru Merte Sofie Urne til Lindersvold og den «ædle og velfornemme, dydelskende Matrone Magdalene, salig Jokum Ernstes, til Strande-gaard». Kunde Sønnen blive tildømt at have sin Fødestavnsret under Prinsens Gods i Dyrlov, var der sikret ham en mildere Fremtid; det er derfor ikke til at undres over, at den fattige, svage Kvinde faar Mod til at træde op imod de mægtige Fruer; thi hun er jo den «vornedes Moder», som hun ogsaa nævnes i Tingbogen¹⁾.

Den sidste og nok tillige den gæveste blandt de af Svend Povlsens Mænd, der kendes, og som skulle nævnes her, var *Lavrids Hemmingsen* fra Sjolte, som efter mange Livets Omskiftelser var havnet her i et fattigt Gadehus. Han var ellers frifødt, Søn af en Ejendomsbonde inde i Lyderslev i Stevns, men ung gift kom han tidlig hjemmefra og kunde som fri Mand tage Tjeneste hvor og hos hvem, han syntes. En Tid tjente han hos Præsten Hr. Rasmus Hansen i Everdrup, men det varede ikke længe; thi Hr. Rasmus var en haard og hidsig Mand, der baade som Skibspræst og som Præst for Grev Valdemar i Rusland havde set mangel, vild og raa Fremtoning i Livet og lært at bruge skarp Lud til skurvede Hoveder; og da nu Lavrids Hemmingsen heller ikke var hverken mild eller blid af sig, men snarere følte sig noget og bar Hovedet højt som Adelsbondens Søn; saa malede de to haarde Stene ikke

¹⁾ B. H. Tb. 18 August 1685.

godt sammen; de skiltes da ogsaa ad, men det var langt fra i Venskab. Siden blev det ikke bedre. Lavrids Hemmingsen blev nemlig der i Byen hos en Bonde, og derved fik han Lejlighed til at afgive følgende Vidne paa Herredstinget om Hr. Rasmus. Det var en Dag, vidner han, at Præstens Dreng (Karl) rendte efter et graat, «stakrumped» Svin hen ad Everdrup Gade, og der det kom ved Majbænken, stod Hr. Rasmus der og greb en Sten og slog det paa Kæben, saa det løb ind i Gærdet og blev siddende der med et stort, langt Aag, det havde paa, derefter kravlede det op ad Gaden, og Tungen hang langt ud af Halsen paa det. Siden vendte det om. Og imidlertid løb Præsten frem og tilbage og havde en Økse i den ene Haand og et stort Træ i den anden, der da Svinet kom igen tilbage, slog Præsten anden Gang til det med det store Træ og ramte det paa Siden, saa det paa ny løb i Gærdet med det lange Aag og blev siddende der en Stund. Siden gennede han det ind i Fæhaven, hvor det gik og ravede med gabende Mund og gryntede noget. Men hvor det derefter blev af, ved han ikke. Endskønt dette Vidne var sandt, eller maaske netop fordi det var sandt, blev Hr. Rasmus vred og tænkte paa Hævn. Og han glemte ikke Hævntanken. En Dag i Rughøsten, som Lavrids Husbond med sin Dreng kørte hver sit Ruglæs op ad Gaden, og Lavrids gik midt imellem begge Vognene i sin Husbonds Ærinde, møder Præsten dem. Hr. Rasmus, der gik med en Økse paa Akselen, siger til Lavrids Hemmingsen, idet han slog hans Hat af med sin Haand: «Du, der gaar der, det er dig, jeg mener, du est en Tyv og en Skælm, og nu, jeg siger dig, du skal faa

Skam og en offentlig Ulykke». Der de saa havde været hjemme med Læssene og igen vare kørte ud, mødte Hr. Rasmus dem i Marken ved Præstebækken, løb Bonden i Tømmen og sagde: «Ole Hansen, I holder mig denne Kompan til Fortræd. Jeg skal skrive til eders Husbond om ham, thi han er en forløben Skælm». Hvortil Ole Hansen svarede: «Hr. Rasmus! I maa være en mærkelig Mand, I haver jo selv haft ham i eders Tjeneste tilforn og taget hannem til Alters, hvorfor han jo maa have vist eder godt Skudsmaal!» Dermed de skiltes.

Men en Dag noget før Paaske kom Laurids Hemmingsen ind i Everdrup Smedje og klagede over, at Præsten havde slaet ham; og baade Rasmus Smed og Jens Møller vidne, at han da var ganske blodig i Ansigtet. Selv fremstod han for Retten og gav højlig Last og Klage paa Hr. Rasmus for Vold og Overlast med Hug og Slag, som Præsten har begaaet baade paa ham og hans Hustru. Hvorpaa han ender sin Klage med at sige, at «dersom hans fattige Hustru, som gaar paa faldende Fode, inden Aar og Dags Forbigaaelse ved Døden afgaar, ved han ingen anden for hendes Død at beskyldte end Hr. Rasmus, Præsten i Everdrup, som hende ubarmherteligen stødt og slagen haver; saavel som og for hvis Menforsel det Foster, hun bær, kan have og erkendes kan, naar det her til Verden bliver født og baaren». Endvidere fremlagde han paa Tinget et Brev, lydende: «Er det osz vnderschreffne witterligt, at Lauridtz Hemingsen er barnføed her udj Lydersløff Bye, vdj hans salig Faders frij Eyendombs Gaard, och er forne Lauridtz Hemingsen fri at maa were, huor hannem løster, endten paa Herremands eller huad Gods

och Sted, hans Hu och Sind tilfalder. At saa i Sandhed er, som forskreffuidt staar, haffue wi dette med woris Hender och Karmercker her vnderschreffuidt. Ex. Lydersløff 6. 7^{bris} Anno 1652.

Hans Søffrensen.
Egen Handt.

Morten Lauridtzten.»

Hr. Rasmus erkender ikke det fremlagde Bevis for at være gyldigt nok til dermed at kunne fastslaa, at Lavrids Hemmingsen er en fri Karl, han formener tværtimod, at Lavrids er en vorned og ufri Karl, der er rømt fra Rønnov Billes Gods. Beviset kalder han et «Benchebreff»¹⁾, der er uden Kraft²⁾.

Efter denne Strid med Everdrup Præst var det, at Lavrids Hemmingsen kom til at bo i Sjolte. Det var ingen god Tid, thi det trak stadigt op til Krig, men værre blev det efter Svenskens første Indfald, da ogsaa Sjolte var iblandt de Byer, som det gik haardest ud over. Han var derfor ikke i Vilderede med, hvad han skulde gøre, da Svend Povlsen kom til Egnen. Han meldte sig straks til Tjeneste hos Kaptajnen.

Med de her nævnte Mænd og en stor Flok af ligestillede Kammerater, for hvem Livslykken paa samme eller lignende Maade var bleven knust af Fjenden eller under Tidens haarde Vilkaar, skulde Svend Povlsen nu drage ud for at gøre Fjenden Skade og Afbræk. Han

¹⁾ Efter Rosenvinge: Gaml. dan. Dom IV, 159. Anm. vare *Bænkebreve* skriftlige Vidnesbyrd, der ej vare stadfæstede paa Ting, inden *Tingstokkene*, men affattede ved en simpel *Bank*.

²⁾ B. H. Tb. 18 September og 2 Oktober 1655.

gjorde det ogsaa. De mangfoldige Sagn, der endnu leve i Egnen, vidne derom, hans egne skriftlige Udsagn¹⁾ stadfæste det, men af bestemte, sikkert paaviselige Tilfælde er der kun opbevaret Efterretningen om et eneste²⁾. Det var i og ved Snesere By, det skete. Svend Povlsen havde faaet Nys om, at der til bestemte Tider blev leveret en større Mængde Fedenød og Slagtekvæg samt alle Slags Fødevarer til de to svenske Kvartermestere, der laa i Snesere Præstegaard. Paa en slig Leveringsdag stormer han med sit Mandskab pludseligt ind i Præstegaarden, hvor det kommer til en hidsig Kamp, under hvilken de tvende Kvartermestere Mogens Johansen af Major Patriks Kompagni og Svend Andersen af Ritmester Horns Kompagni, begge blive dræbte. Der nævnes ikke flere faldne, men der siges udtrykkelig, at Striden, under hvilken de tvende Kvartermestere bleve ombragte, førtes baade i og ved Snesere, saa Kampen maa have strakt sig fra Præstegaarden til uden for Byen.

Sagnet, der ved saa meget at fortælle om Svend Povlsens Mod og Snildhed, og som lader ham drage omkring under alle Haande Forklædninger, snart som Kræmmer eller Degn, snart igen som Tiggerkærling, alt for at udspejle Fjenden —, ved ogsaa at fortælle om Begivenheden ved Snesere, og om hvorledes hans mageløse Snildhed ved denne Lejlighed, som ved hans mangfoldige andre Eventyrbedrifter, ledsagedes af et besynderligt Held.

Engang i den haarde Vintertid, hedder det, kom han, forklædt som en gammel Kone, ind til en svensk

¹⁾ Sjæl. Indlæg 1661. Nr. 126.

²⁾ s. St.: Vidne og Dom fra Tureby Birketing. 25 Maj 1660.

Høvedsmand og tilbød sig at vise, hvor Svend Povlsen laa skjult. Høvedsmanden, der klæde Fingre efter at faa Tag i den slemme Snaphane, udsendte straks en Trop Ryttere, som Tiggerkærlingen, der var Vejviser, førte ad Snesere til. Et lille Stykke mod Øst for Byen ligger en meget dyb Sø; der hen imod stilede Svend Povlsen; men som de vare komne ind i Skoven, nær Søen, smuttede han væk fra Rytterne, aftog Kvinde- dragten, satte sig paa sin lille, graa Hest og red i en Fart ad en Omvej ud af Skoven og ned til Søen. Her holdt han, da Svenskerne kom ridende ud fra Skovranden. «Her har I Svend Povlsen, tag ham, om I kan!» raabte han dem i Møde og lod i det samme sin lille, kvikke Hallandshest feje ud over Søens tynde, gyngende Isdække. Det bugnede og bragede under ham, men det holdt dog, saa han slap vel over. Med et Harmskrig satte hele Ryttertroppen i samlet Skare efter ham ud paa Søen, Isen brast under den tunge Skare, der sank til Bunds og fandt sin kolde Grav i Snesere Sø¹⁾.

Til en vis Tid af Aaret høres en sær og forunderlig Lyd at stige op fra Søens Bund, fortælle Egnens Folk; og hvorfra skulde vel den komme, føje de spørgende til, uden netop fra de druknede Svenskere. Tillige siges der, at saa godt som hvert Aar driver der under stærke vestlige Storme en større Mængde af «Horseben» i

¹⁾ Repholtz siger: Stampenborg. S. 48, at han hørte Sagnet 1820 af en gammel Bondemand, der boede i Lundby. Samme Mand fortalte ogsaa, at Svend Povlsen opholdt sig, saa længe Krigen varede, i Egnen omkring Bækkeskov og Vindbyholt.

Land, som antages at være Ben af de druknede, svenske Rytterheste¹⁾).

Et andet Sagn²⁾ om Svend Povlsen knytter sig ligeledes til Snesere. Der fortælles nemlig, at Svenskerne, der havde faaet Nys om, at «Svend Gjønge», som laa paa Rejse til Kjøbenhavn med en stor Sum Penge, vilde paa sin Fart komme gennem Snesere By og tage ind i en nærmere betegnet Gaard, besluttede at overrumple ham der i Gaarden og tage Skatten fra ham. Men Svend Povlsen, der stedse forstod at skaffe sig bedre Besked om Svenskernes Foretagender end de om hans, kom dem i Forkøbet. Han samlede nemlig i Tide sine Folk i Byen og indkvarterede dem i de nederste Gaarde; men udenfor den Gaard, hvor Fjenden tænkte paa at fange ham, havde han ladet opstille «Lyttere» eller Vagtmandskab i Skjul af en stor Ask. Saa snart Lytterne hørte noget til Svenskerne, skulde de give et aftalt Tegn til andre af hans Folk, der stode rede til at stikke Ild i Halmknipper, som de havde opstillet ved hvert af Gaardens Hjørner; men selv vilde han imidlertid drage af Sted med Skatten for at bringe den i Sikkerhed nede i Helledes Mølle. Den lagte Plan lykkedes fuldt ud. Svenskerne kom, og Halmen blussede efter Lytternes Signal højt til Vejrs trindt om Gaarden; men da de fjendtlige Ryttere saa, at Gaarden stod i lys Lue, jøge de skyndsomst ind ad Porten for at faa Fingre i Svend Povlsen og redde hans store Skat. De fandt intet; men medens de søgte, bredte

¹⁾ P. Jensen: Snesere Sogn. S. 229.

²⁾ s. St. 221.

Ilden sig, og Varmen steg, angste og anende Uraad vilde de undfly det farefulde Sted, hvorfor enhver tyede til den nærmeste Udgang: til Vinduer, Døre og Porte; men ingen slap ud, thi ved hver en Udgang stode nogle af Svend Povlsens Folk, der gennede de arme Svenskere tilbage ind i den brændende Gaard, hvor de alle til Hobe fandt en ynkelig Død¹⁾).

Om den store Ellemose ved Gaarden Bredeshave, ligeledes i Snesere Sogn, gaar Sagnet, at Svend Povlsen lokkede eller drev en Flok Svenskere saa langt ud paa Mosens Hængesæk, at de sank igennem og omkom²⁾).

I Egnen omkring Junghoved Slot færdedes Svend Povlsen ligeledes ofte med sit Selskab; han udspejdede her Fjendens Bevægelser, og naar han kunde se sit Snit dertil, overraskede og nedsablede han mindre Troppedelinger og de Ryttere, der tjente Førselsvognene som Dækning. Til sidst udsatte den svenske Høvedsmand paa Slottet en Pris paa hans Hoved. Kort derefter staar samme Officer en Aftenstund ved et af Slotsvinduerne og skuer ud over Egnen, da der kommer en Kugle og gennemborer hans Hoved; der høres et Plask i Slotsgraven, og alt bliver igen stille. Lyden af Skuddet havde dog gjort Vagten ængstelig. Der

¹⁾ De her anførte Sagn kunne synes at have deres Udspring fra Carit Etlars Fortælling «Gjøngehøvdingen»; men skulle dog være fortalte af en gammel Mand, der aldrig havde læst eller hørt fortælle om nævnte Bog.

²⁾ P. Jensen: Snesere Sogn S. 221. Ved en Grøftegravning i denne Mose i Aaret 1832 fandt man en stor Mængde Menneskeben, som Finderne straks mente maatte stamme fra de der druknede Svenskere.

gjordes Anskrig, og Soldaterne ilede til Samlingspladsen i Borggaarden. I samme Øjeblik kom en svensklædt og svensktalende Ordonnans ridende over Vindebroen hen til de sammenstimlede Ryttere, hvem han fortæller, at han paa Vejen har mødt Snigmorderen, en væbnet Mand, der sprang af Sted, alt hvad han kunde, ad Skoven til. «Kom med, jeg skal vise Vej!» raabte han til Slutning; og de fulgte troskyldige med. Men da de kom ind i Skovtykningen, mylrede pludseligt væbnede Mænd frem fra Krat og Tjørn, overmandede de svenske Ryttere og gjorde dem til Fanger. Det var Svend Povlsens kække Selskab, som overraskede Svenskerne i Oremandsgaards Skove; men den, der skød den svenske Oberst i Slotsvinduet, og som bag efter viste hans Ryttere Vej til Fangenskab, var ingen anden end Svend Povlsen selv¹⁾.

Endnu gaar det Sagn i Folkemunde, at Svend Povlsen og hans Mænd forstode at forfærdige en egen Art smaa Helvedmaskiner, der eksploderede eller udsendte dræbende Skud, naar nogen kom til at træde paa dem eller paa de Fængsnore, der udgik fra dem. De kaldte deres Sprængapparater «Selvskud» og satte dem paa Landevejen, der løber langs Præstø Bugt; medens Snaphanerne selv laa i Skjul og holdt Udkig inde fra Lestrup Skov. Kom nu Svenskerne forbi paa Vejen, gik Selvskuddene af og ødelagde og dræbte mange Mennesker. Ligene forsønkede Svends Mænd i Brydemosen inde paa Bækkeskovs Hovmark. Meddelelsen af dette Sagn føjede til, at der var somme, der

kaldte Mosen for *Brødemosen*, og det Navn mente han, at den havde faaet, fordi det var en stor *Brøde*, som her blev begaaet af Snaphanerne, der myrdede og ned-sønkede deres Medmennesker¹⁾.

I øverste Brødebæks Mølle, i gammel Tid ogsaa kaldt lille Troldmølle, der ligger i Kongsted Sogn, vil Sagnet vide, at Svend Povlsen mangan Gang tog Op-hold for kortere Tid, naar han færdedes i de store Skove, der fra Møllen strække sig langt ud mod Syd, og som endnu den Dag i Dag danne en tæt, sammen-hængende Kæde. Undertiden kom han vel ogsaa til Møllen, naar han og hans Mandskab vare trætte af at ligge i Baghold ved Landevejen, som dengang fra Dy-sted, forbi Sparresholm og Svenderup, sneglede sig gennem de mørke Skove og gennem Kongsted løb ad Fakse til. En Dag kom nogle omstrejfende Svenskere til det nærliggende Borup og øvede efter Sædvane alle Slags Udyder. En gammel Mand traf de paa ved den store Helledsten tæt uden for Byen, hvor de tum-lede med ham saa længe, sloge ham og mishandlede ham, saa han til sidst laa død for deres Fødder. Siden stormede de under Raab og Hujen ind i Byens syd-ligste Gaard, og her forlangte de ind baade Mad og Drikke. Kvinden, der laa i Barselseng, havde ingen andre end Lillepigen hjemme hos sig, hende bød hun at sætte frem, hvad Huset formaaede, og fremfor alt ikke at spare paa Gammeløllet. Lillepigen gjorde, som Madmoderen befalede hende, og saa flittigt tappede hun og bar ind, at Rytterne snart bleve døsig og forlangte

¹⁾ Fr. Hammerich IV, 294, Repholtz: Stampenborg S. 46, Fryxell XV, 118 og Faber: Minerva. December 1807.

¹⁾ Meddelt af en gammel Mand i Lestrup, Kongsted Sogn.

Sengeleje. Efter Konens Raad viste Pigen dem Leje i Halmen, der laa under Tagskægget, ligesom Tækkemanden var gaaet derfra uden at blive færdig med sit Arbejde. Men da de drukne Krigskarle kort derefter snorksov ude i Halmen, listede Kvinden sig op af Sengen, og hun og Lillepigen i Forening skare Rebene over, hvormed Tækkestænger og Stiger havde været fastholdte, saa disse tunge Redskaber faldt ned og dræbte de sovende Fjender. I det samme hørtes et stærkt Bulder. Det var Svend Povlsen og hans Følge, der kom hidilende for at bringe Hjælp. Lige straks, da Svenskerne begyndte at stime og storme, var der nemlig sendt løbende Bud ud til Møllen for at spørge efter Svend Povlsen og lade ham vide, at Svenskerne rumsterede i Byen. Han var der ikke; men aldrig saa saare kom han, før han fluks red ad Borup til for at holde Styr paa de vilde Karle. Her kom han tids nok til at kunne se Udfaldet af de to kække Kvinders Snarraadighed og til at kunne overvære de dræbte Ransmænds Jordefærd. Der blev ikke gjort stor Stads af dem. I en Kalkkule mellem Gaarden og den nærliggende Nabogaard strede de Ligene ned og kastede Kulerne til over dem. Da der for nogle Aar tilbage blev gravet her mellem Gaardene, stødte Folkene under Arbejdet paa en større Hob Menneskeben, og de vare da straks alle enige om, at det maatte være Benene af de Karle, som Kvinderne havde dræbt i Svenskekrigen¹⁾.

Sagnene kunde maaske lede den Tanke frem, at Svend Povlsen under sine farefulde Strejftog ikke alene

¹⁾ Meddelt af en gammel Mand i Borup.

altid fik Held til at hytte sig selv, men at han tillige i alle Tilfælde havde Magt til at skærme sine Medfølgere mod Fjendens Hævn. At dette dog langt fra var saa, ses blandt andet af et Brev¹⁾, som Sognepræsten i Vordingborg, Kristen Nielsen Spend, den 20 November 1660 indsender til Kongen, og hvori han beder om, at Majestæten naadigst vilde bevilge og befale, at de tre, der af de Svenske ere stejlede ved Vordingborg, maa «undertages» og begraves, eftersom de uskyldig, dog som for Snaphaner, ere henrettede. Den 23 November udgaar derpaa Kongebrev²⁾ til Ulrik Frederik Gyldenløve, lydende: «Vor naadigste Vilje og Befaling er, at du lader nedertage de Stejler, som udenfor vor Købstad Vordingborg ere».

Det fejler næppe, at disse Snaphaner have hørt til Svend Povlsens Mandskab.

Lavrids Hemmingsen fra Sjolte, Svend Povlsens betroede Mand, gik det ikke bedre. Toget til Snesere og Drabet af de to Kvartermestere skulde hævnes. Da Svend Povlsen var vendt tilbage til Kjøbenhavn, havde Svenskerne faaet Fingre i Lavrids Hemmingsen, og nu gjaldt det om at skaffe bevidnet, at han havde været i Ledtog med den slemme Snaphanefører. Ogsaa uden et sligt Vidne havde de vel dømt ham, men med et saadant tog Sagen sig bedre og lovlignere ud. Det kunde nok ogsaa skaffes, thi gik det ikke ad Godvillighedens Vej, kunde det jo trues frem. Generalmajor Grev *Ludvig Weirich*, der laa paa Beldringe,

¹⁾ Sjæl. Indl. 20 November 1660.

²⁾ Sjæl. Tegn. 23 November 1660. Nr. 1319.

tog Sagen i sin Haand, og han havde en haard Haand, han udplyndrede Beldringe, der var ham assigneret eller anvist til Underhold, saaledes, at da han drog ud derfra, «var der ikke levende Liv tilbage: Hopper, Køer, Ungkvæg, Føl, Svin og Gæs havde han taget, foruden Korn, Bohave med hvis andet, der fandtes, intet undertaget»¹⁾. Han befalede nu sin Regimentskvartermester Johan Hansen at passe godt paa Fangen Lavrids Hemmingsen samt at skaffe Vidnesbyrd om ham fra Snesere Sogn. Og denne lod igen Ordren gaa videre til Kvartermester Bent Brasch, der laa hos Degnen Peder Jensen i Snesere. Bent Brasch henvendte sig straks til Sognepræsten Mester Albret Schrøder og fik af denne et skriftligt Vidne, undertegnet den 23 Maj 1660 af Præsten Albret Samuelsen tillige med 12 af hans Sognemænd, og hvori de bevidnede, at Lavrids Hemmingsen havde været med Snaphanerne i Snesere, da de tvende Kvartermestere bleve dræbte. Det skal ikke siges, at Mester Albret glad og villig gav dette Vidnesbyrd; men han kunde næppe andet. Det var jo i Præstegaarden, at Overrumplingen var sket, turde han nu ikke frit ud pege paa en af Svend Povlsens Medfølgere, kunde det i Fjendens Øjne komme til at se tvetydigt ud, og dristigt kunde man raabe baade ak og ve over Præsten, fattede de Mistanke. Tilmed kom, at Mester Albret, eller maaske rettere hans Hustru, gerne vilde staa sig vel med Kvartermesteren. «Margrette Magister Albrets» var nemlig en forsynlig Kvinde, der ikke undsaa sig ved i en snæver Vending at slaa en

¹⁾ B. H. Tb. 25 September 1660.

Handel af med Snesere Bymænd og sælge dem en Tønde Øl, naar Fangsmændene «Skøn-Valborgsdag» holdt deres lystige Samlag¹⁾. Men derfor kunde hun ogsaa, som Magisterens alderstegne Efterleverske, sidde paa sin egen Ejendomsgaard i Store Røttinge og tage Vare paa, at der blev tilsynet hende en Part paa 40 Svins Oldengang i Skoven²⁾. Og derfor stod hun nu i Krigens Tid ved Præstegaardens Havegærde og «skaadede» det Kvæg, der førtes hen for at leveres til Bent Brasch i Degnestavnen, saa hun siden kunde handle eller bytte med ham. En Dag kom Egert Smed trækkende med en Ko, som Præstekonen fik Lyst til, hvorfor hun ogsaa byttede med Kvartermesteren og gav et Slagtenød, en lille Tyr, i Steden for Koen; men hun syntes nok, at Handelen, hun den Dag havde gjort, var lovlig god, da hendes Tyr ikke kunde anslaaes højere end til 9 Sletmark, og hun ytrede derfor, «at det blev vel intet stændigt derved». Men Brasch lovede hende at være hendes Hjemmel. Den Handel med Kvartermesteren kunde Margrette Hr. Albrets ikke undvære, og derfor afgav Præsten sit Vidnesbyrd. Men allerede anden Dagen derefter blev Lavrids Hemmingsen ført frem for Retten paa Tureby Birketing. Niels Kristensen fra Sprettingegaard og Anders Jensen paa Turebygaard vedtegne begge i Tingbogen, at det kun er efter Befaling, de ere mødte paa Tinget, henholdsvis i Dommers og Skrivers Sted. Efter at otte Stokkemænd, nemlig 5 Bønder fra Tureby, 3 fra Skrodsbjærg og 1 fra Engelstrup, ere

¹⁾ B. H. Tb. 4 December 1660.

²⁾ s. St. 21 September 1680.

tilforordnede, ligeledes efter Befaling fra Svenskerne, bliver Retten sat. Mester Albrets og hans tolv Sognemænds hjemlige, skriftlige Vidne bliver oplæst og af de indvarslede Vidner, der fremstaa paa Tinget, bekræftet med Ed. Hvorefter det ene af Vidnerne, Mads Lavridsen i Brøderup, «ydermere vandt, at han saa Lavrids Hemmingsen — noget efter at Kvartermesterne bleve ombragte — om Nattertide paa Sjolte Gade og er gaaet ind til en Mand ved Navn Peder Skrædders, og vilde han nødt hannem til at gaa omkring til Kaptajnerne over Bønderne med et oprørdiske Brev, som skal have formeldt: at oprøre Landet og gaa til Svend Povlsen og gøre de Svenske Afbræk¹⁾; men da haver forne Peder Skrædder staaet imod og ikke villet straks gaa med Brevet, og truede Lavrids hannem da og haver villet skudt hannem ihjel; thi han havde Pistoler hos sig paa Hesten». Peder Madsen i Sjolte vidner og ydermere, at han og lidet efter, at Kvartermesterne bleve myrdede, haver mødt Laurids Hemmingsen paa deres Mark, og havde han en lang Bøsse for sig paa Hesten. Derefter fremførtes Fangen og blev tilspurgt, om han vidste noget til sin Befrielse at fremføre, eller nogen paa hans Vegne havde noget at svare? Lavrids Hemmingsen fremstod, og med Ed og oprakte Fingre benægtede han at have været med nogen Snaphaner, langt mindre ført noget Gevær mod de Svenske eller ombragt noget Menneske. Men han formaaede ikke at sværge sig fri fra Galgen. Regimentskvartermesteren satte i Rette, at

¹⁾ Af Misforstand eller til Mistænkeliggørelse er altsaa Kongens Opraab blevet fremstillet som «oprørdiske» Breve.

han burde straffes paa sit Liv, andre til Eksempel. Og den tilforordnede Dommer med de otte Stokkemænd som Meddomsmænd maatte afsige Dommen, der kom til at lyde: «Efterdi forne Lavrids Hemmingsen overbevises, saavel og efter hans egen Bekendelse — paa Tinget nægtede han, saa Bekendelsen maa være fra hans Fangenskab — at have været med Snaphanerne den Tid, de tvende omrørte Kvartermestere bleve myrdede, og baade haver fulgt Snaphanerne til Snese og fra igen, som de ere ombragte; og der i lige Maade bevises hannem over, at han derefter haver reden som en Snaphane og Morder med Pistoler og lange Bøsser — vidste ej Retten at kende anderledes, end han jo bør at straffes paa sit Liv for samme sin Gerning; om Hans Excellence Hr. Generalmajor Grev Loduig ikke anderledes vil benaade»¹⁾.

Saaledes, som Dommen var fældet den 25 Maj 1660, blev den kort efter bragt til Udførelse, uden nogen Naade fra Grev Ludvigs Side. Men da Efterretningen om den sørgelige Hændelse naaede Svend Povlsen, skrev han følgende Brev²⁾ til Kongen:

Jhm.

Stormægtigste høybaarne Første,
Allernaadigste Herre och Konningh.

Effter Ederz Kongelig Mayestetjs naadigste Ordre och Befahling, samt der om schrifftlig medgiffne kongelige Emission-Breff, Alffmuen thill Fiendens Affbrech vdi Siæland att reyse och forhamble, der jeg dend 22 Augusti 1658 aff E. K. M. naadigst bleff vðcommanderet, huilket jeg och med høveste Jffuer och Windschibeligheð haffuer ladet

¹⁾ Sjæll. Indl. 1661. Nr. 126.

²⁾ s. St.

mig were angelegen vnderdanigst at efterkomme. Och
 alligewell jeg een Deell capabel Mandschaff paa een kort
 Tjuid thill Weye brachte, huormed jeg och Fienden, emedens
 jeg kunde blotte mig der udj Landet, adskillig och merchelig
 Affbrech giort haffuer; saa er der dog fundens nogle, som
 haffuer perturberet min goede Intention och ligesom giort
 sig affspendige fra dend goede gamle Huldshabff och Mand-
 schabff. Och i Synderlighed der jeg vdi mitt Compagnie
 verbet och offuerkom eene goed erlig, throe dansk Karll
 wed Nassim Lauridtz Hemminghen, huilchen wahr alle Wegne
 meget welbekiendt vdi Sielland, som och iche loed sig for-
 tryde wed Natt och Dag att reyse omkring vdi Landet mig
 iche alleeniste goed Kundschaft Recognition at fore, meden
 end och een Deel Mandschabff mig at thilbringe och for-
 schaffe. Denne troe, erlige Karll er omsider forrædeligen
 forkundschaftet och bracht vdi de grumme Fiendens Hender
 wed een Deel voprichtige Siellandsfarvers Angissuende, att
 haffue werret med Snaphaner och reyst for mig omkring
 Landet med oprørske Bressue; huilchet Probsten vdi Snidtz-
 rød M: Albret, tillige med adskillige andres Widnesbiurd,
 goedwilligens, aldelih vtrungen och vden nogen tilgiffuen
 Kalld och Warfjell, de Svenske till Willie, paa hanom saa
 gandsche vchristeligens bekiendt haffuer. Huor vdoffr de
 och haffuer thill Weye bracht, att nogle tilltagne vgudelige
 Dombz Mend effter Fiendens Protestation haffuer hannom
 condemnere effter derom medfølgende Dombz wjdere Vd-
 uisning och Indhold; huor effter hand och yncheligen wed
 Turebyegaard ehr bleffuen hen rettet och lagt paa Steyler.
 An raaber derfor E. K. M. paa det allerunderdanigste,
 att E. Ms. naadigste Befahling maatte vdgaae till E. K.
 Ms. Befahlingsmand offuer samme Gebeht, at forne erlige
 Martyr maatte igien aff Steylen bliffue nedtagen och lagt
 vdi christen Jord; huilchet de vtroe Mænnischer, som han-
 nom vdi sin troe, welmeente Tienniste mod E. K. M. saa
 yncheligen haffuer forraad och fordombt, till Straff selff
 burde at giøre med Prouffstens och Dommerens Verwerelse
 och Tilhielp, och till een Straff selff ned igien aff Steylen

at tage och hederligen begraffue, som hand i leffuende
 Liiffue, paa hans Weigne at thaele, well fortient haffuer.
 Om samme sammen rottede Partj ellers i andre Maade, for
 sig hans forsmadelige Dødsheffu och Straff, kunde fri
 bliffue, huor vdi jeg vnderdanigst formoder E. K. M.
 naadigste Willie och Bønning; dett Gud allernaadeligens
 will ansee och rigeligens belønne. Och jeg med alle rede-
 lige, troe, danske Mend forbliffue indtill Døden, med Liiff
 och Blod.

Hafnia, dend 1 Januarij 1661.

E. K. M.

Aller vnderdannigste, troeplichtschyldigste Tiener
 Svend Povlsen. Capitein.

Svend Povlsen naaede næppe at faa sit Ønske
 opfyldt, saa Vidner og Dommere kom til at tage Liget
 ned af Galgen; men han bevirkede dog ved sit An-
 dragende, at der kort efter udgik følgende Kongebrev¹⁾
 til Lensmanden Jørgen Redts:

„Fr. 3.

W. G. T. Woris naadigste Willie oc Befalling er,
 at Du dend Anordning giører, att affgangne Lauers Him-
 mens²⁾ Legeme, som schal lige paa Steille wed Turebye-
 gaard strax worder nedtaget och vdi christen Jord begraffuet.
 Dermed, o. s. v.

Hafn. 4 Martij 1661.

Det vides ikke, hvor længe Svend Povlsen har
 kunnet «blotte» sig ude paa Sjælland, før han blev
 nødt til at vende tilbage til Kjøbenhavn; og lige saa
 lidt findes der nogen Efterretning om, at han senere

¹⁾ Sjæll. Tegl. 1661. Nr. 126.

²⁾ s. St. staar ved Fejlskrivning Simonsen.

hen under Belejringen har gjort Tog ud paa Landet. Det hedder sig vel, at et Parti danske Ryttere den 21 December 1659 gik fra Kjøbenhavn 9 Mil ud i Landet til Gisselfeld, «hvor de hasteligen toge og bemægtigede sig en Del Heste, tilhørende den svenske Feltmarskal Stenbuck, hvilke de ubehindret førte med sig tilbage til Kjøbenhavn»¹⁾. Men Svend Povlsen nævnes ikke ved denne Lejlighed; skønt det ikke er utroligt, at han kan have været Anfører for dette Tog ud paa Sjælland til en Egn, hvor han var godt kendt, og til et Foretagende, der passede saa godt for ham.

Under Belejringen hører man kun om ham gennem et Kongebrev²⁾ af 16 Marts 1659 til Lave Bæk, Holger Vind og Kristoffer Gabel; Brevet lyder:

fr. 3.

W. G. t. Wider, at wi naadigst tilfreds er, at Svend Poulsen maa indtil paa videre naadigste Anordning tracteris lige med andre reformerede Capteiner til Føeds. Dermed etc. Hafniæ 16 Marts 1659.

Dette Traktement var dog næppe rigeligt; thi da Fjenden faldt ind i Landet, havde han, som Hjørring

¹⁾ Efter Bircherods Dagbog S. 52 og Hiøring: Leyers-Krantz Ark Z. 3. Det synes mærkeligt, at de heromhandlede Heste skulle have tilhørt Stenbuck, der ikke havde noget med Gisselfeld at gøre, da denne Gaard og dens underliggende Gods var anvist den svenske Admiral Wrangel til Underhold; og denne havde ogsaa sine Folk liggende der. Se B. H. Tb. 22 April 1662. Stenbucks Fuldmægtig og Folk havde derimod deres Tilhold paa den nærliggende Herregaard Sparresholm. B. H. Tb. 30 Oktober 1660.

²⁾ Sjæll. Tegl. 16 Marts 1659. Nr. 357.

siger¹⁾, «det hele Land for sig, som var paa den bedste Tid; thi ingen havde indhøstet noget af sit Korn, men det stod i sit bedste paa Marken og biede paa Leen for at afskæres, derfor blev intet solgt og afhændet Fjenden fra, saasom ellers her af Sjælland aarlig sælges til Kjøbenhavn og andre Købstæder nogle Tusinde Tønder af hver Slags Korn. Det beholdt Svenskerne selv». Det kunde derfor ogsaa til sine Tider falde saa trangt med de tilstrækkelige Fødemidler, at der frygtedes for Oprør blandt de mange sammenstuvende Soldater.

Kristen Skel skriver herom i sin Dagbog²⁾ 6 November 1658: «Jeg sagde mit Betænkende: Der vil og straks og uden Forsømmelse tænkes paa Middel, at Rytterne og Soldaterne her i Garnisonen kan faa noget at leve af, ellers er Meutination og Oprør at formode; thi Stænderne formaa ikke længer dennem at føde. Eders Majestæt kan af eders Lenes Indkomst erfare, hvad Adelen haver haft af deres Gods udi to Aar, saa de haver intet at leve af. Jeg fik nogle Penge at laane i denne Belejring, ellers havde jeg ikke haft at købe mig Brødet for; og haver givet mere end Halvparten ud til Folkets Underholdning, og haver ikke haft Hjælp af mit Gods for saa meget som en Knappenaals Værd, endog jeg havde 9 Herresæder, og har nu ikke et Gadehus deraf.

Den gejstlig Stand er heller intet at faa af; thi om dennem end nogle Penge tilslaar, saa har de det i Papir og Breve, saa de kan ikke blive dennem mægtig.

¹⁾ Hiøring: Leyers-Krantz Ark H.

²⁾ Dan. Mag. III R. 4 B. 326.

Hvad Borgernes Middel angaar, da have de udstaaet denne langvarige Tyng. — Gud forlade derfor dem, som bilde Eders Majestæt ind, at Stænderne vel have Middel, om de dem ville forstrække, hvoryed E. M. fatter den Mistroende til dem, at de ikke ville forstrække.

Jeg støttede Otte Krag vel og sagde, at han holdt dem for Skælmer og Forrædere, som kunde hjælpe og ikke gjorde det. Gud vil hjælpe, at der noget godt kunde udrettes, at vi engang maatte komme til danske Consilia igen, og forbarme sig over vores betrængte Fædreland, som stikker i største Elendighed». 14 Januar 1659 slutter han: «Jeg venter snart at staa for min Gud, han tage saa sandt imod min Sjæl, som jeg haver ment mit Fædreland det vel».

«Mange løb fra Byen ud til Svensken», siger Hjørring¹⁾, «det ses af de mange Navne, der bleve slagne paa Vippen eller Galgen, som staar paa Amagertorv, nogle mange opskrevne paa Blikplader, men flere an tegnede paa Papir. Men saa er det end mere at undre, hvor trolig mange gemeine Mænd og Karle, der vovede sig ud fra Byen midt iblandt Fjendens Lejr og ellers alle Vegne om i Landet at indbringe visse Kundskab og Efterretning. Her var end af Bønderne nogle, som boede ved Strandsiden og havde smaa lette Baade, hvilke de droge op paa Landet udi Moserne og om Natten droge dem ud i Stranden igen, og derpaa førte de Karle, som spejdede for os i Byen, baade frem og tilbage, og førte tilmed ind til Majestæten mangt et vildt Dyr, Hjort og Hind og Hare, som fra Landet

¹⁾ Hjørring: Leyers-Politie, Ark J.

og tro Undersaatter blev tilskikket Majestæten. Den 15 Juni 1659 kom saaledes til Kongens Køkken fra Kjøge baade Lam, Høns, Smør og andre gode Varer¹⁾. Priserne vare ellers høje paa slige Spisevarer, især før Hollænderne bragte Fødevarer til den belejrede By²⁾. Til den svenske Lejr var der rigelig Tilførsel. De havde Søen aaben, og desuden havde de tilordnet de sjællandske Bønder og Borgere til hver Ugedag at bringe til Lejren alt, hvad de trængte til. Hjørring mener, at der dog hvilede Forbandelse over dette røvede Gods; han skriver³⁾: «Alligevel saa vi med vore Øjne og hørte med vore Øren ynkelige Klager, at gemene Soldater udi Lejren og Garnisonerne, som ikke kunde komme ud iblandt Bønderne at røve og plyndre, lede saadan Hunger og Tørst, at det var stor Jammer». Forbandelsen var synbar: «Thi naar Bonden og Borgerne kom med Brød, og Svenskerne lagde det ind udi deres

¹⁾ Hjørring: Leyers-Krantz Ark, X. 4.

²⁾ s. St.: «1 Pund Brød kostede 2 ß , 1 Pot Spiseøl 1 ß , og det som bedre var 2 ß , 1 Pd. Smør 2 Å til 2 Å 4 ß (10 ß) — i Parentes tilføjes Priserne, efter at Hollænderne vare komne — 1 Pd. Flæsk 10 ß (8 ß), 1 Pd. salt Kød 10 ß (4 ß), 1 Pd. fersk Kød 20 ß (12 og siden 8 ß), 1 Snes Æg 7 Å (20 ß), 1 Gaas 15 Å , 1 Oksetunge 6 Å , 1 Oksefod 20 ß , 1 Oksekall 14 Å , 1 Par smaa Høns 10 Å , 1 Par store Høns 10 Dlr., 1 Favn stakket Ved 18 Daler; dog købtes 1 Td. god Dansiger-Rug for 14 Å og 1 Td. Malt for 18 Å , 1 Okse, som tilforn kostede 20 Dlr., kostede nu 100 Sldr. eller endog 100 Rgsdlr. (50—60 Dlr.), 1 tre Dages gammel Kalv 20 Dlr. Da var fersk Mad ikke Kost for fattige Folk, men Sild, Ost og det ædle Brød og Øl».

³⁾ s. St.: Ark. H.

Spisekamre og Kældere, kunde det ikke holde sig i to Dage, inden det blev slet fordærvet og mulnede». Officererne toge Varer den ene Uge, Penge den anden, som de stak i deres egen Lomme; men af Fødevarerne toge de de bedste, saa skulde Soldaterne nøjes med Resten for de kommende 14 Dage. Fangerne, som de Danske fik, vare derfor ogsaa baade nøgne og hungrige Stakler.